

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Soveltava vapaaehtoistoiminnan koulutus
kehitysvammaisille**

Case: Lounais-Suomen Avustajakeskuksen Tuettu vapaaehtois-
toiminta 2017–2019 -hanke

Anna Mäkinen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

05 / 2018

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Anna Mäkinen	Sivumäärä 40 ja 10 liitesivua
Työn nimi Soveltava vapaaehtoistoiminnan koulutus kehitysvammaisille – Case: Lounais-Suomen Avustajakeskuksen Tuettu vapaaehtoistoiminta 2017–2019 –hanke	
Ohjaava opettaja Satu Riikonen	
Työn tilaaja ja työelämäohjaaja Lounais-Suomen Avustajakeskus, Tuettu vapaaehtoistoiminta 2017-2019 -hanke, Järjestösuunnittelija Kuu-Katjaana Salonen	
Tiivistelmä <p>Tämä opinnäytetyö käsittelee tuettua vapaaehtoistoimintaa ja sen merkitystä yksilön sekä yhteiskunnan näkökulmasta. Tuettu vapaaehtoistoiminta on vapaaehtoistoiminnan muoto, joka mahdollistaa kansalaistoimintaan osallistumisen henkilöille joilla on jokin toiminnan rajoite tai erityisen tuen tarve. Tässä opinnäytetyössä keskitytään tuetun vapaaehtoistoiminnan malliin, jossa kehitysvammainen toimii vapaaehtoisena. Opinnäytetyön tavoitteena on kartoittaa mitä tietoja ja taitoja kehitysvammainen vapaaehtoinen ihminen tarvitsee vapaaehtoistyön tekemiseen Lounais-Suomen Avustajakeskuksessa sekä millä tavalla nämä tiedot saadaan parhaiten hänelle siirrettyä. Opinnäytetyön tarkoituksena on luoda ja tuottaa kehitysvammaisille vapaaehtoisille suunnattu koulutuskokonaisuus.</p> <p>Opinnäytetyön tilaajana on Lounais-Suomen Avustajakeskuksen Tuettu vapaaehtoistoiminta 2017-2019 –hanke. Lounais-Suomen Avustajakeskus välittää ja kouluttaa palkallisia sekä vapaaehtoisia avustajia näkö-, kuulo-, liikunta- ja kehitysvammaisille sekä muistiongelmaisille asiakkaille Lounais-Suomen alueella. Toimintaa rahoittavat Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA, Opinto-keskus SIVIS sekä yhteistyössä olevat maakunnat. Kokonaisvaltaisesti Lounais-Suomen Avustajakeskuksen toimintaa hallinnoi Lounais-Suomen Lihastautiyhdistys.</p> <p>Tuettu vapaaehtoistoiminta 2017–2019 –hankkeen tavoitteena on kehittää Lounais-Suomen Avustajakeskuksen matalan kynnyksen vapaaehtoistoimintaa. Hankkeessa kehitetään ja luodaan uusia vapaaehtoistoiminnan toimintamalleja, jotka mahdollistavat vapaaehtoistyön toteuttamisen esimerkiksi lievästi kehitysvammaisille, maahan muuttaneille tai syrjäytymisuhan alla oleville henkilöille. Hankkeessa luodut toimintamallit jalkautetaan Lounais-Suomen Avustajakeskuksen toimintaan hankkeen päätyttyä.</p> <p>Opinnäytetyön kehittämistyön menetelmistä saatujen aineistojen tuloksissa ilmeni vahvasti vapaaehtoisten perehdytyksen ja kouluttamisen merkityksellisyys. Tulosten mukaan kyseiset koulutukset korostavat vapaaehtoisten motiiveja vapaaehtoistyön tekemisessä sekä lisäävät heidän sitoutumista toimintaan. Tietoperustaan nojaten, aineistosta kävi ilmi miten kehitysvammaisille ihmisille suunnattu materiaalin tekstiosuus on koostuttava selkokielestä ja kokonaisuudessaan materiaalin on sisällettävä paljon kuvia sekä käytännönläheisiä esimerkkejä.</p> <p>Edellä mainittujen tietojen pohjalta luotu kehitysvammaisille suunnattu soveltava vapaaehtoistoiminnan koulutuskokonaisuus koostuu Power Point –diaesityksestä, koulutuksen prosessikuvauksesta sekä toimintaohjeet työntekijöille koskien koulutuksen aikataulutusta ja järjestelyitä. Soveltava vapaaehtoistoiminnan koulutus kokonaisuus kehitysvammaisille vapaaehtoisille on esitetty opinnäytetyössä sekä sen liitetiedostoissa.</p>	
Avainsanat Kehitysvammaisuus, koulutus, mentorointi, vapaaehtoistoiminta	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Civic Activities and Youth Work, Bachelor's Degree

ABSTRACT

Author Anna Mäkinen	Number of Pages 50
Title Supported volunteering training for people with mental disability. Case: Assistant center of South-West Finland and its project called Supported volunteering 2017-2018.	
Supervisors Senior Lecturers Satu Heinonen and Anna Pikala	
Subscriber and Mentor Assistant center of South-West Finland and its project called Supported volunteering 2017-2018, Organization designer Kuu-Katjaana Salonen	
<p>Abstract</p> <p>This thesis addresses the concept of supported volunteering and its meaning to both society and individuals. This thesis observes supported volunteering from the viewpoint where the volunteer is a person with intellectual disability and explores what kind of supporting actions are required in that occasion. The results collected during the studies for this thesis show, that one of those actions is to provide an adequate introduction and training regarding the matter. In this case, the matter concerns volunteering.</p> <p>In South-West Finland, the assistant central <i>Lounais-Suomen Avustajakeskus</i> mediates volunteers and personal assistants to work as assistants for persons with hearing, visual, physical or mental disabilities, and also for people suffering from dementia or other memory disorders. It offers guidance and consulting services, and also training concerning assistance. It is funded by the Funding Centre for Social Welfare and Health Organisations (STEA), SIVIS Study Center and municipalities that work in tandem with the assistant central in South-West Finland.</p> <p>Lounais-Suomen Avustajakeskus coordinates a project called <i>Supported volunteering 2017–2019</i>. The mission of this project is to develop and create models for volunteering enabling people with special needs to participate in volunteering.</p> <p>The study results collected during this thesis show that training volunteers increases motivation and commitment among volunteers. Studies also show how important it is to use plain language and pictures in materials intended to person with intellectual disability.</p> <p>The main objective for this thesis is to develop training material for persons with disabilities who want to do assistant work as volunteers. The product of this thesis training material on supported volunteering for volunteers with disability. The material includes a Power Point slideshow, a procedure manual for the trainer and a guidance manual containing the instructions for the scheduling and organizing the trainings.</p>	
Keywords Intellectual disabled, education, mentoring, volunteering	

SISÄLLYS

JOHDANTO	5
2 CASE LOUNAIS-SUOMEN AVUSTAJAKESKUSKUksen TUETTU VAPAAEHTOISTOIMINTA	7
2.1 Lounais-Suomen Avustajakeskus ja sen vapaaehtoistoiminta	7
Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.	
2.2 Tuettu vapaaehtoistoiminta 2017–2019 –hanke: matalan kynnyksen vapaaehtoistointaa kehittämässä	9
3 TIETOPERUSTA	13
3.1 Käsitteet	13
3.2 Vammaisen ihmisen yhdenvertaiset oikeudet yhteiskunnalliseen osallistumiseen	17
4 KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT	20
4.1 Benchmarking	19
4.2 Teemahaastattelu	21
4.3 Palautekyselyt hankkeen pilotti-koulutuksesta	23
5 TULOKSET JA NIIDEN ANALYSOINTI	27
5.1 Vapaaehtoisten perehdyttämisen ja kouluttamisen merkitys vapaaehtoistoinnin toteuttamisessa	27
5.2 Koulutusmateriaalin selkeys ja selkokieli	29
5.3 Käytännönläheisyys ja toiminnallisuus tärkeässä roolissa kehitysvammaisen perehdyttämisessä	32
6 KEHITYSVAMMAISILLE SUUNNATTU KOULUTUSKOKONAISUUS	34
7 LOPUKSI	36
LÄHTEET	37
LIITTEET	41

JOHDANTO

Jokaisella pitäisi olla elämäntilanteesta, terveydentilasta tai esimerkiksi kielitaidosta riippumatta mahdollisuus tehdä itselleen merkityksellistä vapaaehtoistyötä, vaikuttaa haluamiinsa asioihin ja osallistua oman yhteisönsä kehittämiseen (Laimio 2017,4).

Laimion sanoihin ja ajatukseen nojaten, vapaaehtoistoiminnan toteuttaminen tulisi olla kaikille kuuluva kansalaisoikeus. Erityisesti kolmannen sektorin ja kansalaistoimintaa järjestävien tahojen keskuudessa, tämä periaate nousee hyvin vahvasti arvoissa ja ideologiassa. Myös vapaaehtoistoimintaa koordinoivat organisaatiot näkevät toimintansa ja esimerkiksi vapaaehtoisten sitoutumisen kautta, miten merkityksellistä kansalaistoiminta on yksilön kannalta. Kaikilla kansalaisilla tulisi olla tasavertaiset mahdollisuudet osallistua yhteiskunnan toimintoihin (Könkkölä 1977, 8). Aatteena tämä lähtökohta on hyvin ihanteellinen, mutta käytännön toteutuksen näkökulmasta katsottuna se on monimuotoisempi kokonaisuus. Ennen kuin voidaan puhua kaikille avoimesta vapaaehtoistoiminnan tarjoamisesta, on järjestävän tahon ensin kysyttävä itseltään: onko meillä tarvittavat resurssit, toimintamallit ja osaaminen organisoida toimintaa, jota pystyvät toteuttamaan kaikki, toimintakyvystä riippumatta (Ansio 2017, 7).

Tuettu vapaaehtoistoiminta on kansalaistoiminnan kentällä ajankohtaiseksi noussut ilmiö, jossa pyritään lisäämään vapaaehtoistoiminnan saavutettavuutta ja esteettömyyttä. Samalla pyritään poistamaan yhteiskunnan eriarvoisuutta ja syrjintää osallistamalla usein toiminnan kohteeksi leimatut yhteiskunnan jäsenet. Tuettu vapaaehtoistoiminta on erityisesti erityisryhmille väylä kansalaistoimintaan osallistumiseen, sekä vapaaehtoistyön tekemisen mahdollistaja. (Rajala & Nieminen 2017.)

Tämän opinnäytetyön tilaajana on Lounais-Suomen Avustajakeskuksen Tuettu vapaaehtoistoiminta 2017–2019 –hanke. Tilaajan tarve opinnäytetyölle, on ollut kartoittaa toimivia tuetun vapaaehtoistoiminnan vapaaehtoisten perehdytyksen malleja, kehittää niiden avulla hankkeelle oma Soveltava vapaaehtoistoiminnan koulutus kehitysvammaisille vapaaehtoisille, sekä luoda tähän koulutukseen materiaali sekä työntekijöille suunnatut koulutuksen toimintaohjeet. Tutkimusasetelma opinnäytetyön ke-

hittämistyössä on selvittää, mitä tietoja ja taitoja kehitysvammaisen ihminen tarvitsee vapaaehtoistyön tekemiseen Lounais-Suomen Avustajakeskuksessa. Toisena tutkimuskysymyksenä ja kehittämistyön tavoitteena on selvittää, miten kyseiset tiedot ja taidot saadaan parhaiten siirrettyä kehitysvammaiselle vapaaehtoiselle. Opinnäytetyöni tavoitteena ja tuotoksena on kehittää sekä tuottaa matalan kynnyksen koulutuskokonaisuus kehitysvammaisille vapaaehtoisille hankkeen puitteissa.

Opinnäytetyön alussa kuvaan tilaajani organisaatiota ja sen toimintaa, keskittyen erityisesti sen koordinoimaan vapaaehtoistoimintaan ja olennaisesti myös Tuettu vapaaehtoistoiminta – hankkeeseen. Etenen tämän jälkeen tietoperustan esittelyyn, jossa kuvaan työn keskeisiä käsitteitä ja vammaisten oikeuksia käsittelevää teoriapohjaa. Kehittämistyön menetelmistä saadun aineiston tuloksia analysoin työssäni tietoperustaan ja tutkimuskysymyksiin nojaten. Työn lopussa kuvaan, miten aineistojen tulosten avulla syntyi tilaajan tarpeisiin vastaava kehitysvammaisille suunnattu Soveltavan vapaaehtoistoiminnan koulutuskokonaisuus, mitä se pitää sisällään, ja mitä mahdollisia jatkojalostamisen ja kehittämisen kohteita opinnäytetyön prosessin aikana nousi.

Tarkastelen tässä opinnäytetyössä vapaaehtoistoimintaa kansalaistoimintaa mahdollistavana toimintana, ja kuinka kolmannella sektorilla vapaaehtoistyön saavutettavuuden korostaminen on noussut alan ajankohtaiseksi ilmiöksi, sekä yhteiskunnallisen osallistamisen kehittämisen välineeksi. Keskityn kuvaamaan tuettua vapaaehtoistoimintaa kehitysvammaisen ihmisen näkökulmasta, sillä rajasin kehitysvammaiset ihmiset opinnäytetyön tuotoksen kohderyhmäksi. Tuotos ei ole kaikille Tuettu vapaaehtoistoiminnan hankkeen kohderyhmälle tarkoitettu koulutuskokonaisuus. Tämä perustuu siihen, että hankkeen toiminta suunnitellaan aina kohderyhmälähtöisesti (Mäkinen & Salonen 2017, Liite 1).

Yhteisöpedagogin opintojen aikaisen harjoittelun ansiosta työskentelen tällä hetkellä Lounais-Suomen Avustajakeskuksessa edellä mainitun hankkeen projektikoordinaattorina. Näkökulmani opinnäytetyön kehittämistyölle painottuu pitkälti työntekijän ja samalla Tuettu vapaaehtoistoiminta –hankkeen asiantuntijan asemaan. Kykenen kuitenkin observoimaan kehittämistyötä yhteisöpedagogiopiskelijan silmin.

2 CASE LOUNAIS-SUOMEN AVUSTAJAKESKUSKUksen TUETTU VAPAAEH-TOISTOIMINTA

Lounais-Suomen Avustajakeskus perustettiin 24 vuotta sitten Turun seudun Lihastautiyhdistys ry:n tarpeesta saada jäsenistölleen vapaaehtoisia avustajia eri toimintoihin (Salmela 2018, 3). Avustajakeskuksen konseptin kehittäminen käynnistettiin projektin avulla, jonka tarkoituksena oli kehittää keskus, joka välittäisi vapaaehtoisia avustajia vammaisille henkilöille (Lehtiö 2014, 7). Tämän projektin seurauksen syntyi lopulta avustajatoiminnan ylläpitämiseen ja kehittämiseen erikoistunut palvelumuoto, joka on toimintamalliltaan ainoa laatuaan. Tässä kappaleessa kuvaan Lounais-Suomen Avustajakeskusta, sen vapaaehtoistoiminta, sekä sen koordinoimaa Tuettu vapaaehtoistoiminta – hanketta.

2.1 Lounais-Suomen Avustajakeskus ja sen vapaaehtoistoiminta

Lounais-Suomen Avustajakeskus välittää ja kouluttaa sekä vapaaehtoisia, että palkallisia avustajia Lounais-Suomen alueella. Avustajakeskus tarjoaa ohjausta ja neuvontaa avustajatoimintaan liittyvissä asioissa niin toiminnassa mukana oleville avustajille ja asiakkaille, kuin ulkopuolisillekin tahoille. Toimintaan sisältyy myös asiantuntijuus- ja konsultaatio palvelut, joita yhteistyötahot sekä ulkopuoliset organisaatiot voivat hyödyntää esimerkiksi järjestämissään koulutus- ja tiedotustilaisuuksissa. (Avustajakeskus 2018a.)

Lounais-Suomen Avustajakeskuksen toimintaa hallinnoi kokonaisvaltaisesti Lounais-Suomen Lihastautiyhdistys ry, jonka kattojärjestönä toimii valtakunnallinen Lihastautiliitto ry (Lounais-Suomen Lihastautiyhdistys 2018; Avustajakeskus 2018, 6). Rahoittajina ovat Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA, sopimuskunnat sekä Opintokeskus Sivis (Avustajakeskus 2018b). Toiminnan koordinoimista ja kehittämistä tehdään alueellisesti yhteistyössä järjestöjen, toisen sektorin sekä muiden alan toimijoiden kanssa. Avustajakeskus on myös mukana monessa avustajatoiminnan ja järjestötyön kehittämistyöhön tähtäävissä verkostoissa. (Avustajakeskus 2018a.)

Tässä opinnäytetyössä keskityn tarkastelemaan Avustajakeskuksen vapaaehtoistoimintaa, ja siihen liittyviä toimintamalleja, sillä tilaajani tarve opinnäytetyöni kehittämiskohteelle, liittyy vapaaehtoistoiminnan hankkeeseen.

Avustajakeskus ylläpitää omaa sähköistä tietokanta- ja rekisterijärjestelmää Avustajaverkkoa, jonne kirjataan kaikkien Avustajakeskuksen kautta toimivien avustajien sekä asiakkaiden tiedot. Avustajaverkosta kerättyjen tietojen mukaan, vuonna 2017 Avustajakeskuksen kautta itselleen vapaaehtoista avustajaa tarvitsevaa asiakasta, oli koko toiminnan alueella 1095 (Avustajakeskus 2018, 14). Avustajakeskuksen kautta toteutuneita vapaaehtoistoiminnan käyntejä tehtiin vuonna 2017 13545 kappaletta koko toiminnan alueella (Avustajakeskus 2018, 12). Nämä luvut kertovat vapaaehtoistoiminnan ja vapaaehtoisten avustajien tarpeesta Varsinais-Suomen ja Satakunnan alueella. Lounais-Suomen Avustajakeskus välittää vapaaehtoisia avustajia näkö-, kuulo-, liikunta- ja kehitysvammaisille sekä muistiongelmistä kärsiville asiakkaille (Avustajakeskus 2018c).

Avustajakeskuksen vapaaehtoiseksi avustajaksi voi hakeutua ilman alan koulutusta, aiempaa kokemusta avustajana toimimisesta tai aikaisempaa taustaa vapaaehtoistyöstä. Tarvittavat tiedot ja taidot vapaaehtoiset saavat halutessaan Avustajakeskuksen järjestämistä peruskoulutuksista, vammaisavustaja- ja uintiavustajakursseilta, sekä kysynnän mukaan järjestetyistä lisäkoulutuksista. (Avustajakeskus 2018a). Vuonna 2017, Avustajakeskuksen rekisterissä oli 882 aktiivisesti toimivaa vapaaehtoista avustajaa, koko toiminnan alueella. Heistä 14 %:a oli miehiä, ja 84 %:a naisia (Avustajakeskus 2018, 13).

Lounais-Suomen Avustajakeskuksen vapaaehtoiset ovat oikeutettuja samoihin etuihin sekä vastuu- ja turvallisuus asioita koskevaan oikeusturvan piiriin, kuin muidenkin organisaatioiden vapaaehtoiset. Laki velvoittaa vapaaehtoistyötä organisoivan tahon huolehtimaan, etteivät vapaaehtoisen turvallisuus tai terveys ole vaarannettuna vapaaehtoistyön aikana (Kaila 2014, 24). Siksi kaikilla Avustajakeskuksen rekisterissä olevilla vapaaehtoisilla on voimassa tapaturmavakuutus vapaaehtoistoiminnan käynnin aikana. Poikkeuksellisesti, Avustajakeskus lupaa vapaaehtoisilleen seitsemän euron kulukorvauksen jokaisesta erillisestä avustajakäynnistä, jonka asiakas maksaa suoraan vapaaehtoiselle. Vapaaehtoiselle ei myöskään saa vapaaehtoistyöstä koitua kuluja. Näin Avustajakeskus on pyrkinyt edistämään koordinoimaansa vapaaehtois-

toiminnan saavutettavuutta. Avustajakeskus palkitsee vapaaehtoisiaan järjestämällä monia virkistystilaisuuksia, ja kerran vuodessa tarjoamalla suuremman, koko päivän kestävä retken. (Avustajakeskus 2018,16; Avustajakeskus 2018, 14.)

Avustajakeskus on asettanut vapaaehtoistoiminnalleen tietyt rajat. Avustajakeskuksen vapaaehtoistoiminnan tulee esimerkiksi sisällöllisesti olla toiminnallista ja asiakasta osallistavaa, avustajaa tekee asioita yhdessä asiakkaan kanssa, ei puolesta. (Avustajakeskus 2018, 8.) Tämä rajaa ulkopuolelle ystävä-toiminnan kaltaisen vapaaehtoistyön. Vapaaehtoistoiminta on sisällöllisesti monipuolista Avustajakeskuksessa. Tapahtumissa- ja tilaisuuksissa, yksittäisissä lääkärisaatoissa tai kaupassa asioinnissa, soveltavan liikunnan uintiryhmissä tai säännöllisesti esimerkiksi muistisairaahan asiakkaan avustaminen ovat niitä toimintamalleja, joiden avulla Avustajakeskus kykenee tarjoamaan monialaisen vapaaehtoistoiminnan kirjon vapaaehtoisilleen. (Salonen 2018.)

2.2 Tuettu vapaaehtoistoiminta 2017–2019 –hanke: matalan kynnyksen vapaaehtoistoimintaa kehittämässä

Tuettu vapaaehtoistoiminta -hanke on Lounais-Suomen Avustajakeskuksen koordinoima kehittämishanke, joka rahoitetaan STEA:n kolmeksi vuodeksi myöntämä projektirahoitus (Mäkinen & Salonen 2018, liite 1). Sen lähtökohtana on ollut Avustajakeskuksen tarve edistää vapaaehtoistoimintansa saavutettavuutta ja erityisesti tuesta hyötyvien henkilöiden osallistumismahdollisuuksia siihen (Salonen 2018). Tämä lähtökohta tukee myös tavoitetta syrjinnän ehkäisemisestä ja yhdenvertaisuuden korostamisesta yhteiskunnallisesti.

Projektilla kehitetään Lounais-Suomen Avustajakeskukseen matalan kynnyksen vapaaehtoistoimintaa. Palvelu suunnataan erityisesti tuesta hyötyville henkilöille sekä ryhmille kuten: maahanmuuttajat, pitkäaikaissairaat, lievästi kehitysvammaiset, syrjäytymisuhan alla olevat pitkäaikaistyöttömät (Mäkinen & Salonen 2018, liite 1).

Hankkeen tavoitteena on luoda matalan kynnyksen vapaaehtoistoiminnan toimintamalleja, jotka mahdollistavat vapaaehtoistyön tekemisen henkilöille, joilla on jokin erityisen tuen tarve tai osallistumismahdollisuuksia rajoittava tekijä (Mäkinen & Salo-

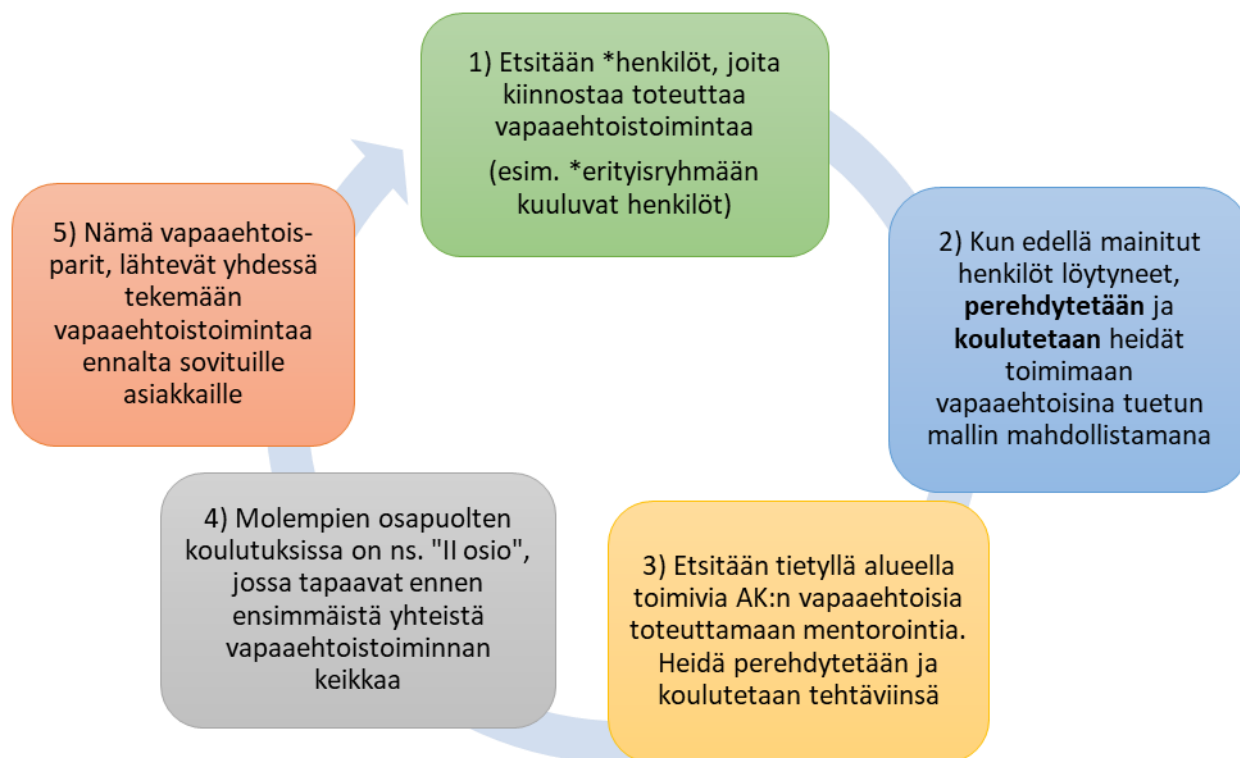
nen 2018). Esimerkiksi maahanmuuttajalla vapaaehtoistyön tekemistä rajoittava tekijä on usein heikko suomen kielen taito. Projektin tarkoituksena on tuottaa toimiva tuetun vapaaehtoistoiminnan kokonaisuus, joka projektin loppuvaiheessa jalkautetaan osaksi Lounais-Suomen Avustajakeskuksen vapaaehtoisten välitystoimintaan (Mäkinen & Salonen 2018, Liite 1).

Hankkeessa suunnitellaan ja räätälöidään vapaaehtoistoiminnan toteuttaminen sen toteuttajan tuen tarpeen mukaan. Aluksi kartoitetaan tuetun henkilön tuen tarve, ja pohditaan yhdessä, miten hän voisi osallistua vapaaehtoistyöhön Avustajakeskuksessa. Hanke tarjoaa kohderyhmälleen vapaaehtoistoiminnan perehdytyksen, vapaaehtoistyöhön tutustumisen käytännössä, sekä toimintaansa tarvittavan tuen. Tätä matalan kynnyksen perehdytystä kutsutaan hankkeessa Soveltavan vapaaehtoistoiminnan, eli SOVE-koulutukseksi. Koulutuksen nimi viittaa siihen, että se on suunnattu soveltavan väylän kautta toimintaan ohjatuille henkilöille. SOVE-koulutuksen suoritettuaan, henkilön tiedot lisätään Avustajakeskuksen rekisteriin, ja näin hänellä on mahdollisuus tehdä vapaaehtoistyötä Avustajakeskuksen vapaaehtoisena. Häntä koskevat samat edut ja oikeudet kuin kaikkia muita Avustajakeskuksen vapaaehtoistoimijoita. Käytän opinnäytetyössäni SOVE-koulutuksen käyneestä vapaaehtoisesta termiä SOVE-vapaaehtoinen. (Avustajakeskus 2018, 28.)

Projektissa kartoitetaan ja kehitetään erilaisia tukimalleja. Tällä hetkellä projektissa osallistuville henkilöille vapaaehtoistoiminnan tuki tarjotaan mentorointi-tukimallin avulla käytännön toimintaympäristössä. (Avustajakeskus 2018d). Kuvaan mentorointi – käsitettä tarkemmin opinnäytetyön kolmannessa, Tietoperusteet ja käsitteet luvussa. Tässä hankkeen tukimallissa Avustajakeskuksen rekisterissä olevat kokeneet vapaaehtoiset ohjaavat ja kannustavat tukea tarvitsevaa henkilöä, ja tekevät vapaaehtoistyötä yhdessä vastaanottavalle asiakkaalle, esimerkiksi muistisairaille vanhukille. Näitä kokeneita vapaaehtoisia kutsutaan hankkeessa *Taustatukivapaaehtoisiksi*. Heille järjestetään projektin kautta suunniteltu koulutus, jossa heidät perehdytetään toimimaan tuetussa vapaaehtoistoiminnassa oman roolinsa määrittelemällä tavalla. (Avustajakeskus 2018, 28.)

Kohderyhmän kartoittaminen ja projektiin osallistaminen toteutuu yhteistyöverkostojen välisen yhteistyön avulla. Kohderyhmän vapaaehtoistoiminnan toteuttamiseen on

hankkeessa kehitetty prosessikuvaus, joka tukee yhteistyökumppaneiden, ohjausryhmän edustajien, sekä Avustajakeskuksen henkilöstön hahmottamista tuetun vapaaehtoistoiminnan tämän hetkisestä mallista. Alla on kyseisestä prosessikuvasta tehty havainnollistava kaavio, joka kuvaa toimintamallin mahdollistamisen toimenpiteitä. Hankkeen projektikoordinaattorina olen itse tehnyt tämän kaavion samalla opinnäytetyötäni ja hankkeen ohjausryhmälle esitettävää muistiota varten.

(Kaavio hankkeen tämän hetkisestä tuetun vapaaehtoistoiminnan prosessista, tekijä Anna Mäkinen)

Projektissa on tähän saakka muodostettu kaksi tuetun vapaaehtoistoiminnan mallia toteuttavaa vapaaehtoisten ryhmää, jotka koostuvat sekä SOVE-vapaaehtoisista, että taustatukivapaaehtoisista. Näissä toimintamalleissa vapaaehtoistyötä tehdään ryhmänä suuremmalle asiakasmäärälle kerrallaan. Molemmissa ryhmissä toimii aktiivisesti keskimäärin 10 vapaaehtoista: 2/3 heistä on SOVE-vapaaehtoisia, ja 1/3 taustatukivapaaehtoisia. Näissä ryhmissä SOVE-vapaaehtoiset ovat lievästi kehitysvammaisia henkilöitä. Vapaaehtoistyön vastaanottavana asiakastahona näillä vapaaehtoisilla ovat tehostetun asumispalveluiden piiriin kuuluvat asiakkaat, eli he tekevät

vapaaehtoistyön käyntejä palvelukeskuksissa asuville ikäihmisille. Toiminnan sisältö, niin kuin vapaaehtoistoiminnan tarvekin, lähtee asiakkaan tarpeista. Projektin kautta kokeiluna ovat olleet erilaiset viriketoiminnat, kuten bingon pelaaminen, ulkoilu ryhmissä, muistelutuokiot, yhteislaulu ja ikäihmisten tanssittaminen. (Avustajakeskus 2018, 29-30.)

Hankkeessa on tähän saakka toteutettu kaksi kehitysvammaisille suunnattua soveltavan vapaaehtoisuustoiminnan pilotti, eli kokeilujakson koulutusta. Kyseisen koulutuksen saaneista kehitysvammaisista vapaaehtoisista ja heitä ohjaamaan koulutetuista taustatukivapaaehtoisista muodostettiin kaksi tuettua vapaaehtoistoimintaa ryhmää. Ensimmäinen SOVE-pilottikoulutus järjestettiin syksyllä 28.9.2017 Mynämäellä toimivan Koivikkokujan toimintakeskuksen asiakkaille. Toinen koulutus järjestettiin Turussa 5.2.2018. Siihen osallistui 10 Orikedon toimintakeskuksen asiakasta. (Avustajakeskus 2018, 30.) Mynämäellä järjestettävä SOVE-pilottikoulutus on merkittävässä osassa opinnäytetyöni kehittämistyötä.

Hanke tekee tiivistä yhteistyötä alan järjestöjen, kuntien ja asiantuntijoiden kanssa. Monilla toisen ja kolmannen sektorin organisaatioilla, on yhdenmukaiset tarpeet kehittää toimintansa saavutettavuutta, osallistaa erityisryhmiä yhteiskunnalliseen toimintaan, sekä tarjota kuntouttavaa vapaa-ajan tai työllisyysmahdollisuuksia edistävää aktiviteettia. Tämän vuoksi hanke on yhteistyössä monen toimintakeskuksen, tuetun työtoiminnan tarjoajan tai työllisyys-hankkeen kanssa (Avustajakeskus 2018d).

3 TIETOPERUSTA

Tämän opinnäytetyön tietoperusta rakentuu vapaaehtoistoiminnan kokonaisuuden määrittämiseen, sekä sen yksilöllisen ja yhteiskunnallisen merkittävyyden kuvaamiseen. Lisäksi määrittelen tietoperustassa kehittämistyön kannalta oleelliset käsitteet, joita ovat vapaaehtoistointa, tuettu vapaaehtoistointa, kehitysvammaisuus, selkokieli ja mentorointi.

3.1 Käsitteet

Vapaaehtoistointa ja vapaaehtoistyö käsitteiden käyttö jakaa sen käyttäjänsä eri koulukuntiin: toiset käyttävät termiä synonyyminä kuvaamaan samaa kansalaistoiminnan ilmiötä, kun taas toiset erottavat vapaaehtoistoiminnan määritelmän vapaaehtoistyön käsitteen merkityksestä (Laimio & Välimäki 2011, 9). Eräissä yhteyksissä vapaaehtoistointa nähdään organisoituna, jonkun tahon järjestämänä toimintana, kun taas vapaaehtoistyö käsitetään yksilön toteuttamana (Eskola 2001, 16). Käytän tässä opinnäytetyössä molempia käsitteitä kuvaamaan samaa kansalaistoiminnan toteuttamisen keinoa.

Suomessa 1980-luvulla, vapaaehtoistointaa määriteltiin järjestöjen toiminnaksi, jonka tarkoituksena on täydentää ja tukea julkisia palveluita (Lehtinen 1997, 17). Vapaaehtoistointa on kehittynyt paljon 80-luvun ajattelusta, sillä sen määrittelyssä aletaan yhä enemmän korostaa auttamisen aspektin lisäksi vapaaehtoistoiminnan organisointia, sekä vapaaehtoisia motivoivia tekijöitä. Euroopan komissio on vuonna 2011 antanut vapaaehtoistoiminnalle määritelmän, jonka mukaan vapaaehtoistyö tarkoittaa toimintaa joka on vapaaehtoista. Lisäksi siinä painotetaan, että vapaaehtoistoiminnaksi luokitellaan toiminta joka voi olla virallista tai epävirallista, ja joka toteutuu sen toteuttajan omasta vapaasta tahdosta ilman ansaitsemistarkoitusta. (Laimio & Välimäki 2011, 9-10.)

Monet järjestöt ja muut vapaaehtoistoimintaa ja kansalaistoimintaa organisoivat tahot, ovat määrittäneet vapaaehtoistoiminnalleen periaatteet. Vapaaehtoistoiminnan informaatio- ja kehittämiskeskus Kansalaisareena ry (Kansalaisareena ry 2018), esittelee vapaaehtoistoiminnan periaatteet seuraavasti:

Oikeus tukeen ja ohjaukseen
Palkattomuus
Luottamuksellisuus
Suvaitsevaisuus
Puolueettomuus
Autettavan ehdoilla toimiminen

(Kansalaisareena 2018).

Tuettu vapaaehtoistoiminta on Suomalaisen kansalaistoiminnan toimintakentällä vähäistä tutkimusta saanut vapaaehtoistoiminnan muoto, sillä siitä julkaistuun vasta vuonna 2017 ensimmäinen suomenkielinen Kansalaisareenan julkaisema, Tuettu vapaaehtoistoiminta – avain osallisuuteen – julkaisu. Teos on tuettua vapaaehtoistoimintaa käsittelevä opaskirjanen (Rajala & Nieminen 2017, kansilehti).

Käytettäessä englanninkielistä käsitettä Supported volunteering, löydetään englanniksi määritelmiä vastaamaan suomenkielistä tuetun vapaaehtoistoiminnan käsitettä (Laimio 2017, 5). Kyseistä käsitettä hakusanana käyttäessä, löytää monia verkkosivustoja, joissa kuvataan tuetun vapaaehtoistoiminnan mallia, sekä eri organisaatioiden toimintamalleja, jotka ohjelman, hankkeen tai perustoiminnan kautta toteuttavat tuettua vapaaehtoistoimintaa. Esimerkiksi englantilaisen, erilaisia kehittämishankkeita hallinnoivan hyväntekeväisyys yhteisön Groundworkin verkkosivuilla kuvataan tuettua vapaaehtoistoimintaa seuraavasti:

Supported Volunteering aims to provide the support necessary to encourage confidence building and engagement in volunteering activity by people experiencing mental health problems, people with learning disabilities and other complex needs (Groundwork 2018).

Tuettu vapaaehtoistoiminta mahdollistaa vapaaehtoistyön tekemisen esimerkiksi erityistuesta hyötyvälle henkilölle (Rajala & Nieminen 2017). Yhteiskunnan tulisi vähentää kansalaisten lokerointia tarjoamalla yksilölle enemmän toimintaan osallistumisen mahdollisuuksia (Rissanen & Mäkinen 2017, 13). Tuettu vapaaehtoistoiminta on yksi keino päästä lähemmäs tätä tavoitetta.

Kehitysvammaisuus voidaan määritellä monella tavalla, riippuen onko lähestymistapa lääketieteellinen vai henkilön toimintakykyyn perustuva (Vernerinet 2018). WHO:n (World Health Organization) ICD-tautiluokitus määrittelee älyllisen kehitysvammaisuuden seuraavasti:

Älyllinen kehitysvammaisuus on tila, jossa mielen kehitys on estynyt tai epätäydellinen. Heikosti kehittyneitä ovat erityisesti kehitysiässä ilmaantuvat taidot eli yleiseen älykkyystasoon vaikuttavat älylliset, kielelliset, motoriset ja sosiaaliset kyvyt. Älylliseen kehitysvammaisuuteen saattaa liittyä tai olla liittymättä mitä tahansa muita henkisiä tai ruumiillisia häiriöitä. (Vernerinet 2018).

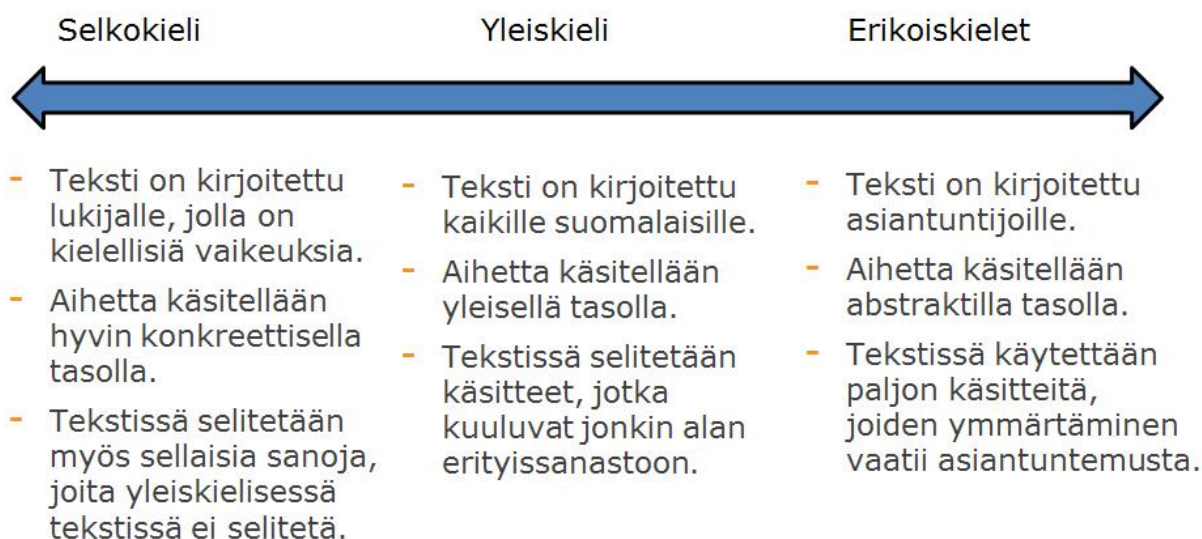
Kyseinen luokitus jakaa kehitysvammaisuuden eri asteisiin, lievään, keskivaikeaan, vaikeaan ja syvään kehitysvammaisuuteen (Vernerinet 2018). Kehitysvammaisuuden käsitettä voidaan tarkastella myös toimintakyvyn rajoittumisen lähtökohdasta. Silloin kehitysvammaisuuteen viitataan oppimisen ja uusien asioiden ymmärtämisen vaikeutena, jolloin se rajoittaa vain osan ihmisen toiminnoista. (Kehitysvammaliitto 2018.)

Kehitysvammaisuuteen ja sen määrittämään toimintakyvyn rajoittumiseen tai rajoittamattomuuteen on monenlaisia syitä, joita voidaan tutkia Kehitysvammaisuuden diagnostiikan avulla (Vernerinet 2018). Rajaen opinnäytetyössäni pois diagnostiikan ja kehitysvammaisuuden syiden tutkimisen, sillä ne eivät ole relevantteja työn tutkimus- ja kehittämistyössä. Tarkastelen työssäni yksilöitä joilla on kehitysvamma heidän toimintakyvyn rajoitteiden kautta.

Opinnäytetyössä viitatessani vammaiseen tai kehitysvammaiseen yksilöön, käytän hänestä ilmaisua kehitysvammainen ihminen. Virallisissa asiakirjoissa ja dokumenteissa, kuten lakitekstissä (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1987/380) vammaiseen tai kehitysvammaiseen viitataan henkilönä. Alan asiantuntijat ja organisaatiot, kuten vammaisjärjestöt Kehitysvammaliitto ry ja Invalidiliitto ry (Kehitysvammaliitto 2018; Invalidiliitto ry 2018) käyttävät vammaisista

yksilöistä ilmaisu vammaisen ihminen tai kehitysvammaisen ihminen. Perustelen opinnäytetyöni ilmaisu sillä, että se tukee alan asiantuntijoiden käyttämää termistöä.

Selkokieli on valtakunnallisen selkokielen asiantuntijakeskus Selkokeskuksen antaman määritelmän mukaan suomen kielen muoto, joka on sisällöllisesti, sanastollisesti ja rakenteellisesti ymmärrettävämpää kuin yleiskieli. Se on tarkoitettu henkilöille, joilla on haasteita ymmärtää ja lukea yleiskieltä. (Selkokeskus 2015.) Yleiskieli on kieli-muoto, jonka rakenne ja muoto ovat ymmärrettäviä murrealueista huolimatta. Yleis-kieltä opitaan kirjoittamaan koulussa. (Kotimaisten kielten keskus 2018.) Alla oleva Selkokeskuksen verkkosivuillakin esitetty kuva (Kuva 1) havainnollistaa selkokielen, yleiskielen ja erikoiskielen väliset eroavaisuudet.

(Kuva 1, Selkokeskus 2015.)

Menoroinnissa on kyse vuorovaikutussuhteesta, jossa kokeneempi osapuoli, *mentori* ohjaa ja neuvoa kokemattomaa osapuolta, eli *aktoria* (Kaunismaa & Rajalin 2015, 11). Mentoroinnissa mentori auttaa kokemattomaa esimerkiksi taitojen ja tietojen kartuttamisessa, joka edistää henkistä tai ammatillista kasvua (Management Mentors 2018). Mentoroinnille on vuosien saatossa kehittynyt erilaisia toteuttamisen muotoja, kuten vertaismentorointi, käänteismentorointi, ryhmämentorointi ja eMentorointi (Kaunismaa & Rajalin 2015,11). Mentoirointi – mallia voidaan hyödyntää monella eri tavalla alasta riippumatta. Esimerkiksi Suomen Mentorit ry on yhdistys, joka tarjoaa

korkeakoulusta valmistuneille kannustusta ja tukea työelämään siirtymisessä sparrauksen ja trainee-valmennuskampanjoiden muodossa (Suomen Mentorit ry 2018).

Tuettu vapaaehtoistoiminta – hankkeessa mentorointi-mallia käytetään yhtenä tukimallina hankkeeseen soveltavan väylän kautta tulleiden erityisryhmän edustajien toiminnan tukemisessa. Tässä mentoroinnin mallissa, mentoreina toimivat Avustajakeskuksen rekisterissä olevat kokeneet vapaaehtoiset kannustavat, ohjaavat, neuvovat aktoreita, tässä tapauksessa hankkeen kohderyhmään kuuluvia henkilöitä. Hankkeessa mentorointia toteuttavia kokeneita vapaaehtoisia kutsutaan Taustatukivapaaehtoisiksi. (Avustajakeskus 2018d.)

3.2 Vammaisen ihmisen yhdenvertaiset oikeudet yhteiskunnalliseen osallistumiseen

Jokaisen ihmisen oikeuksia ajavat perustavanlaatuiset oikeudet, joita ovat ihmisioikeudet ja perusoikeudet (Kumpuvuori 2009, 30). Ihmisioikeudet turvaavat tasaveroisesti kaikille ihmisarvoisen elämän, perustoimeentulon sekä mahdollisuudet yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Ne perustuvat yleismaailmalliseen ihmisioikeuksien julistukseen, jonka YK eli Yhdistyneet kansakunnat hyväksyivät vuonna 1948. (Suomen YK-liitto 2018.) Ihmisioikeudet ovat universaaleja, eli ne koskevat kaikkia maailman ihmisiä ja toteutuvat jokaisessa maassa samalla tavalla (Yhdistyneet kansakunnat 2018). Perusoikeudet ovat jokaisen valtion perustuslaissa määritetyt oikeudet, jotka koskevat pääsääntöisesti sen maan kansalaisia. Ne takaavat yksilön sosiaalisten, taloudellisten ja sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen. Niitä kutsutaan TSS-oikeuksiksi. (Eduskunnan oikeusasiamies 2018.) TSS-oikeudet kattavat ihmiselle oikeuden opetukseen, työhön ja välttämättömään toimeentuloon, sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä sosiaaliturvaan, joita julkishallinto on velvoitettu turvaamaan ja edistämään (Kela 2018).

Ihmisioikeuksien luovuttamattomuus takaa sen, että ne ovat jokaisen ihmisen syntymäoikeus, eikä niitä voida riistää missään olosuhteissa (Yhdistyneet kansakunnat 2018). Näin ollen ihmisioikeudet koskettavat myös vammaisia. Ihmiskunnan historiaa selaten, vammaisten asema yhteiskunnassa ei aina ole ollut tasavertainen ei-vammaisten ihmisten asemaan ja oikeuksiin verrattuna. (Könkkölä 2003, 59.) Äärimmäisin esimerkki vammaisten kohtaamasta syrjinnästä ja oikeuksien riistosta sijoittuu

toisen maailmansodan ajan holokaustiin, jossa rotupuhdistuksen kohteeksi joutuivat juutalaisten lisäksi myös kehitysvammaiset, homoseksuaalit ja kommunistit (Remes 2011). Syrjintä määritellään henkilön huonoksi kohteluksi jonkin ominaisuuden perusteella (Yhdenvertaisuus valtuutettu 2018). Holokaustin aikana käynnistettiin muun muassa eutanasiaohjelma, jonka tarkoituksena oli surmata kehitysvammaisia lapsia, joka myöhemmin kohdistui myös täysi-ikäisiin kehitysvammaisiin (Remes 2011). Tämä historian kansanmurhan esimerkki osoittaa, että vammaisilla ei ole ollut oikeutta ihmisarvoiseen elämään.

Toisen maailman sodan tapahtumat olivat osallisina Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen syntymiseen (Könkkölä 2003, 59). Vuonna 2006 allekirjoitettu yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista on yksi YK:n kuudestatoista ihmisoikeussopimuksesta, joka edistää vammaisten hyvinvointia sekä turvaa heidän perusoikeuksiensa toteutumisen. Sopimus velvoittaa sopijaosapuolet toteuttamaan ja noudattamaan erilaisia lainsäädännöllisiä ja hallinnollisia toimenpiteitä vammaisten oikeuksien toteutumiseksi. Maailmanlaajuisesti vammaispolitiikka ja vammaislainsäädäntö ovat näitä toimenpiteitä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 17–19; Vernerinet 2018.)

Yhteiskunnan kehittyessä ja tasa-arvoisuuden lisääntyessä vammaisten itsemääräämisoikeutta ja kansalaisoikeuksia korostetaan entisestään. Vammaisten vaikutusmahdollisuuksia omatoimiseen päätöksentekoon ja itsenäisempään elämänhallintaan halutaan poliittisella tasolla tukea sekä helpottaa. Kansainvälisesti monet vammaispoliittiset ohjelmat tukevat periaatetta, jossa vammaisuus nähdään ihmisoikeuksia korostavan näkökulman kautta. Tästä esimerkkinä Euroopan neuvoston vammaispoliittinen toimintaohjelma 2006–2015. Ohjelmissa pyritään luopua vammaisuuden hoidollisesta ja lääketieteellisestä näkökulmasta, jossa vammainen on enemmän palveluita vastaanottavana asiakkaana, kuin yhteiskuntaa kehittävänä yksilönä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 21–24.) Tuettu vapaaehtoistoiminnan periaatteet lähtevät samoista lähtökohdista kuin nämä vammaispoliittiset ohjelmat. Sen vuoksi tuettu vapaaehtoistoiminta on perustellusti erittäin ajankohtainen kansalaistoiminnan ilmiö.

Vammaispalvelulaki edistää vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden toteutumista yhteiskunnassa ja poistaa vammaisuudesta johtuvat haitat sekä esteet (1§). Vammaispalvelulain 3§ pykälän mukaan kuntien velvollisuus on järjestää vammaisille kuuluvat tukitoimet ja palvelut. Saman lakipykälän mukaan palvelut on tarjottava kunkin kunnan tarpeen edellyttämällä tavalla. (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 1987/380 1§, 3§.) Vammaispalvelulaki mahdollistaa vammaisille oikeuden elää ja toteuttaa itseään samoissa olosuhteissa ja elinympäristöissä kuin ei-vammaiset (Räty 2009, 26).

Kaikilla, näin ollen myös vammaisilla on oikeus vapaa-ajan omavalintaiseen ja mielekkääseen toteuttamiseen. Tämä toteutuu ainoastaan silloin, kun yhteiskunta tarjoaa vammaisen vapaa-ajan toiminnalle tarvittavat resurssit. (Könkkölä 1977, 91.) Tällaisen toiminnan palveluiden järjestämisessä on kiinnitettävä huomiota niiden esteettömyyteen ja saavutettavuuteen, sillä ne lisäävät toiminnan soveltuvuutta vammaisille ihmisille (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 56). Vapaaehtoistoiminta on kansalais-toiminnan ydin, mutta se on saattaa olla yksilölle myös keino lisätä elämänhallinnallisia kokemuksia, löytää mielekästä vapaa-ajan tekemistä tai saada rohkaisua oma-toimisuuteen (Salonen 2017, 59). Näillä perusteilla tuettu vapaaehtoistoiminta ja Lounais-Suomen Avustajakeskuksen Tuettu vapaaehtoistoiminta – hanke vastaavat hyvin tarpeeseen kehittää vammaisten mielekästä, osallistavaa ja aktivoivaa vapaa-ajan toimintaa.

4 KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT

Opinnäytetyöni kehittämistyön kohteena on Soveltavan vapaaehtoistoiminnan koulutusmateriaalin kehittäminen ja tuottaminen Tuettu vapaaehtoistoiminta – hankkeeseen Tässä luvussa käsittelen käyttämiäni kehittämistyömenetelmiä. Yleinen lähtökohtani aineistonkeruumenetelmien valinnalle oli niistä saatujen aineistojen sekä tulosten vastaaminen opinnäytetyöni tutkimuskysymyksiin. Jokaisessa alaluvussa määrittelen aluksi kunkin kehittämistyön menetelmän, jonka jälkeen kuvaan miten toteutin ne käytännössä. Lisäksi perustelen jokaisen menetelmän valitsemisen ja sen merkityksen kehittämistyön tuotoksen luomisessa.

4.1 Benchmarking

Benchmarking on menetelmä, jossa tutkitaan ja mallinnetaan menestyvän organisaation toimintaa, pyritään poimimaan toiminnasta onnistuneita ja menestykseen johtaneita toimintatapoja, sekä hyödyntämään niitä oman organisaation toiminnassa (Ojasalo & Moilanen & Ritalahti 2015, 43, 186). Menetelmän tarkoituksena on myös auttaa menetelmän käyttäjää havainnoimaan omat toiminnan vahvuuksia ja heikkouksia, sekä luomaan niiden kehittämiseen vaadittavia tavoitteita ja toimenpiteitä. Benchmarking soveltuu erityisesti organisaatioiden työmenetelmien, laadunvarmistuksen, tuottavuuden ja prosessien kehittämistyöhön. Se voidaan toteuttaa havainnoimalla vertailtavan toiminnan kohdetta esimerkiksi verkkosivustojen, artikkeleiden tai henkilökohtaisen vierailun kautta. (Ojala & Moilanen & Ritalahti 2015, 43–44.) Valitsin yhdeksi kehittämistyön menetelmäksi benchmarkata Kehitysvammatuki 57 ry:tä ja erityisesti sen järjestämää Vekkar –vapaaehtoistoimintaa. Tutustuin ensimmäisen kerran tähän toimintaan 15.3.2017 Kansalaisareenan järjestämän Tuettu vapaaehtoistoiminta – seminaarin kautta.

Opinnäytetyöni benchmarkingin kohteena oli Kehitysvammatuki 57 ry:n Vekkaritoiminta, ja erityisesti siinä toteutetut koulutukset. Kehitysvammatuki 57 ry on kehitysvammaisten henkilöiden ja heidän läheistensä edunvalvontaan, sekä vaikuttamistoimintaan keskittyvä yhdistys (Kehitysvammatuki 57 ry 2018a). Kansalaisjärjestön ta-

voitteena on edistää kehitysvammaisten henkilöiden yhteiskunnallista osallistumista (Kehitysvammatuki 57 ry 2018a). Yhdistys tarjoaa jäsenilleen ja muille kehitysvammaisille henkilöille virkistys- ja vapaa-ajan toimintaa, päivittäistoimintaa sekä pysyvän asumisen palveluita (Kehitysvammatuki 57 ry 2018a). Yksi näistä toiminnoista on Vekkaritoiminta, jossa kannustetaan kehitysvammaisia henkilöitä toteuttamaan vapaaehtoistyötä ja toimimaan vertaisryhmien vetäjinä pääkaupunkiseudulla (Kehitysvammatuki 57 ry 2018b). Vekkaritoiminta ja sen toimintamalli ovat syntyneet Kehitysvammatuki 57 ry:n koordinoiman Vekkari-projektin kautta. Hankkeen tarkoituksena oli kehittää vertais- ja vapaaehtoistoimintaa kehitysvamma-alalla. (Herttuainen 2015, 7.) Alla esitetyt Vekkaritoiminnan tavoitteet kulminoivat toiminnan keskeiset periaatteet.

1. Kehitysvammaisten ihmisten osallisuuden lisääminen sekä itsemääräämisoikeuden vahvistaminen.
2. Kehitysvammaisten ihmiset liikkuvat vapaa-ajallaan omaehtoisesti vapaaehtois-toimijoina tapahtumissa sekä perustavat vertaisryhmiä ja toimivat niissä vastuullisena ryhmän vetäjänä.
3. Kehitysvammaisten ja ei-kehitysvammaisten ihmisten kohtaamisen lisääntyminen, sosiaalisten verkostojen kasvaminen ja tähdäten inklusioon.
4. Kehitysvammaisten roolin muuttuminen. Heidät kohdataan tilanteissa, jossa kehitysvammainen ihminen on aktiivisessa, vastuullisessa roolissa.
5. Kehitysvammaisten ihmisten vertaisryhmä- ja vapaaehtoistoiminnan lisääminen myös Espooseen ja Vantaalle.

(Kehitysvammatuki 57 ry 2018).

Toteutin benchmarkingin vierailemalla Kehitysvammatuki 57 ry:n tiloissa Helsingissä 21.4.2017, yhdessä Lounais-Suomen Avustajakeskuksen vapaaehtoistoimintaa koordinoivan järjestösuunnittelijan Pirjo Rissasen, sekä sillä hetkellä Tuettu vapaaehtoistoiminta – hankkeen projektikoordinaattorina toimivan Kuu-Katjaana Salosen kanssa. Saimme mahdollisuuden tutustua yhdistyksen tiloihin paikan päällä ja haastatella Vekkari-projektin kehittämistyössä mukana toiminutta yhdistyksen kehittämispäällikkö Tiina Hervannaista, sekä vertais- ja vapaaehtoistoiminnan koordinaattori Satu Timperiä. Vierailu oli luonteeltaan enemmän palaverin, kuin haastattelun kaltainen. Keskustelimme Vekkari-projektin lähtökohtien ja taustan lisäksi Vekkaritoiminnan käytännöistä, kuten kehitysvammaisille vapaaehtoisille järjestettyjen koulutuksien sisällöstä ja rakenteesta, tämän tuetun vapaaehtoistoiminnan sisällöstä, vapaaehtoisille suunnattujen materiaalien luomisprosessista sekä vapaaehtoisten moti-

voinnista ja sitoutumisesta. Kyseinen koulutusmateriaali on opinnäytetyöni benchmarkkaukseni tärkein kohde.

Analysoin benchmarkingin tuloksena saadun aineistoin tutkimalla Vekkari -toiminnan koulutusmateriaaleja ja vertaamalla niissä käsiteltyjä teemoja, niiden sisältöä, rakennetta, käsitteistöä, toiminallisuutta, sekä aikataulutusta ja koulutuksen pituutta. Näistä tehtyjen havaintojen ja tulkintojen pohjalta, listasin materiaalista ne asiat, jotka koin soveltuviksi Tuettu vapaaehtoistoiminta – hankkeen SOVE-koulutusmateriaalin rakentamiseen. Kuvaan tämän aineistoanalyysin tuloksia opinnäytetyön luvussa viisi, Tulokset ja niiden analysointi.

4.2 Teemahaastattelu

Haastattelu soveltuu erityisesti kehittämistyöhön, jossa on tavoitteena tuoda aiheelle merkittävän yksilön subjektiivisia näkemyksiä esille. Tämä tukee myös tavoitetta, joissa kehittämistyössä halutaan saada syvällistä tietoa kehittämisen kohteesta (Ojala & Moilanen & Ritalahti 2015, 106). Puolistrukturoitu haastattelu, eli teemahaastattelu on hyvin suunniteltu ja valmisteltu haastattelu, mutta kysymysten järjestys tai esitystapa ei niin jäsennelty kuin strukturoidussa haastattelussa (mt. 41). Teemahaastattelussa kysymyksissä ja vastauksissa on tilaa vapaalle keskustelulle ja jopa mahdolliselle ideoinnille, vaikka haastattelussa noudatetaankin ennalta päätettyä teemaa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2018). Valitsin yhdeksi tutkimus- ja tiedonkeruumenetelmäksi asiantuntijan teemahaastattelun, sillä katsoin kehittämiskohteeni tarvitsevan haastateltavan henkilön asiantuntevuutta, näkemyksiä sekä kehittämisideoita.

Tätä opinnäytetyötä varten haastattelin Lounais-Suomen Avustajakeskuksen järjestösuunnittelijaa Kuu-Katjaana Salosta. Haastattelu toteutettiin Avustajakeskuksen tiloissa Turussa 8.3.2018 kello. 12.15 alkaen. Haastattelu äänitettiin matkapuhelimessa, ja sen kesto oli 33 minuuttia 57sekuntia.

Kuu-Katjaana Salonen on koulutukseltaan yhteisöpedagogi, ja hän on valmistunut Humanistisesta ammattikorkeakoulusta vuonna 2017. Hänen toimenkuvansa on vas-

tata Avustajakeskuksen vapaaehtoistoiminnasta (Salonen 2018). Salonen on aiemmin toiminut Avustajakeskuksessa vapaaehtoistoiminnan alueohjaajana ja Tuettu vapaaehtoistoiminta – hankkeen projektikoordinaattorina (Salonen 2018). Pitkän ja työnsä laajan historiansa Avustajakeskuksen toiminnan alaisuudessa, tekee hänestä Avustajakeskuksen vapaaehtoistoiminnan ja Tuettu vapaaehtoistoiminta – hankkeen asiantuntijana.

Suunnittelin puolistrukturoidun haastattelun kysymykset ja rakenteen käsittelemään valikoitua teemaa ja näkökulmaa. Haastattelun tavoitteena oli saada selville Kuu-Katjaana Salosen mielipiteitä ja kokemuksia perehdytyksen merkityksestä vapaaehtoistyössä, sekä kehittämisideoita opinnäytetyön tuotoksen sisällön kokoamiseen. Haastattelukysymykset löytyvät opinnäytetyön liitteistä (Liite 3).

Valitsin haastateltavakseni Kuu-Katjaana Salosen, Avustajakeskuksen vapaaehtoistoimintaa koordinoivan toimihenkilön, sillä kehittämistyön kokonaisvaltaista kartoitusta varten, tarvitsin Soveltavan vapaaehtoistoiminnan koulutusmateriaalin tuottamiseksi myös toimintaa organisoivan tahon näkemyksen. Yhtenä opinnäytetyöni tutkimuskysymyksenä, ja lähtökohtana oli selvittää, mitä tietoja ja taitoja kehitysvammainen henkilö tarvitsee toteuttaakseen vapaaehtoistoimintaa Avustajakeskuksessa. Kuka olisi parempi henkilö vastaamaan tähän kysymykseen, kuin järjestösuunnittelija, jonka yhtenä tehtävänä on vastata myös Avustajakeskuksen vapaaehtoistoiminnan koulutuksista.

Aineiston analyysimenetelmänä käytin haastattelun litterointimenetelmää, jossa kirjoitin haastattelun, ja siinä käydyt keskustelut puhtaaksi dokumentiksi. Jäsentelin dokumentissa haastattelun kysymykset ja vastaukset, jotta aineiston tulkinta, sekä kehittämiskohteen kannalta validien tulosten poimiminen olisi järjestelmällisempää ja tehokkaampaa.

4.3 Palautekyselyt hankkeen pilotti-koulutuksesta

Kysely soveltuu kehittämistyön menetelmänä erityisesti tapauksissa, joissa selvittää lähtötilanne, tai arvioidaan toiminnan tuloksia. Olennaista kyselyn luomiselle ja

toteuttamiselle, on riittävä taustatieto tutkittavasta aiheesta tai ilmiöstä, ilman sitä kyselyn muodostaminen ja sen tavoitteiden asettaminen osoittautuvat haastavaksi. Kyselystä saatujen aineistojen läpinäkyvyyden ja reliabiliteetin varmistamiseksi, on keskeistä määrittää kyselyn perusjoukko ja otos. Kyselystä saadut aineistot kootaan, jonka jälkeen niistä saadut tulokset ilmoitetaan usein jakaumina tai tunnuslukuina. (Ojala & Moilanen & Ritalahti 2015, 40–41, 122.)

Tuetun vapaaehtoistoiminnan periaatteena on lisätä vapaaehtoistyön saavutettavuutta ja mahdollistaa tukea tarvitsevien henkilöiden osallistuminen kansalaistoimintaan. Sen tavoitteena on järjestää vapaaehtoistoimintaan osallistuville henkilöille toimintaa joka vastaa heidän tuen tarvettaan. Tätä voidaan kutsua myös toiminnan räätälöimiseksi sen toteuttajille soveltuvaksi. (Rajala & Nieminen 2017.) Näiden periaatteiden perusteella voin todeta, että asiakaslähtöisyys ja kohderyhmän osallistaminen ovat olennaisia työotteita tuetussa vapaaehtoistoiminnassa. Myös Lounais-Suomen Avustajakeskuksen Tuettu vapaaehtoistoiminta – hankkeessa pyritään jatkuvasti antamaan kohderyhmälle mahdollisuus osallistua hankkeen kehittämistyöhön. Tämä näkyy muun muassa siinä, että hankkeen koulutuksista kerätään osallistujilta palautetta.

Kuten tämän työn luvussa kaksi kävi ilmi, hankkeessa on toistaiseksi toteutettu kaksi kehitysvammaisille vapaaehtoisille suunnattua pilotti-koulutusta. Hankkeen projekti-koordinaattorina tehtäväni on ollut suunnitella, luoda, järjestää ja toteuttaa kyseiset koulutukset ja niissä käytetyt materiaalit. Keskityn opinnäytetyössäni tarkastelemaan ensimmäistä, eli Mynämäellä 28.9.2017 järjestettyä pilotti-koulutusta ja siitä saatuja palautteita. Valitsin opinnäytetyöni yhdeksi aineistonkeruu- ja kehittämistyön menetelmäksi palautekyselyn toteuttamisen edellä mainitussa koulutuksessa, sillä koin sen lisäävän asiakaslähtöistä näkökulmaa työni SOVE-koulutuspaketin luomiselle. Lisäksi toteutin palautekyselyn myös kohderyhmän eli Koivikkokujan toimintakeskuksen asiakkaiden ohjaajille. Käytän opinnäytetyössä 28.9. pilotti-koulutukseen osallistuneille suunnatusta palautekyselystä termiä SOVE-koulutuspalaute. Toimintakeskuksen ohjaajille tehtyyn palautekyselyyn viittaan opinnäytetyössä termillä yhteistyötahojen palautelomake.

SOVE-koulutuspalautetta varten tehdyn palautelomakkeen runko, arviointikriteerit, arviointitaulukot, kysyttävien asioiden painotus, sekä toteuttamistapa, eli käsin täytettävä kaavake jäljittelivät Lounais-Suomen Avustajakeskuksen lisäkoulutuksissa käytettävää palautelomaketta (liite 5). Kohderyhmän toimintakyvystä johtuvat rajoitteet eli kehitysvammaisuudesta johtuva ymmärtämisen vaikeus tai mahdollisesti lukutaidottomuus rajasivat SOVE-koulutuspalautekyselyn lomakkeen selkokiehisen ulko- ja kirjoitusasun. Selkokiehisyys näissä lomakkeissa (liite 3) näkyi tekstin yksinkertaisissa lauserakenteissa, käytännönläheisessä ja esimerkkejä hyödyntävässä tavassa esittää kysytyt asiat sekä kuvamateriaalin ja kuvakommunikoinnin hyödyntämisessä.

Haasteena selkokiehisen palautekyselylomakkeiden (Liite 3) laatimisessa, oli yhdenmukaisen ja monelle toimintakyvyltään eritasoiselle henkilölle soveltuvan kaavakkeen luominen. Päädyin ratkaisuun, jossa kysymykset oli esitetty selkokiehiselä tekstillä, mutta numeraalisten arviointikohtien sijaan, käytin Kehitysvammaliiton verkkopalvelu Papunet – kuvatyökalun (Papunet 2018) kuvamateriaaleista poimittuja hymynaamoja. Hymynaamojen arviointiasteikko vastasi Avustajakeskuksen lisäkoulutusten palautelomakkeiden numeraalista arviointiasteikkoa 1 – 4. Numero yksi, eli kuvasi vastaajan olevan vähiten samaa mieltä väittämän kanssa, kun taas numero neljä, vastaajan olevan eniten samaa mieltä kuin esitetty väittäma. Nämä numeraalisia arviointeja vastaavat hymynaamat voi nähdä kehitysvammaisille suunnattujen SOVE-koulutusten palautekyselylomakkeista (Liite 3). Palautekyselyn sai täyttää nimellisenä tai nimettömänä. Lisään tähän tarkennuksen koskien SOVE-koulutuspalautelomakkeen kysymyksessä viisi käytettyä ilmaisua ”mentoreiden tapaaaminen” (Liite 3.4). Tämä kysymys viittaa SOVE-koulutuksen osaan, jossa SOVE-vapaaehtoiset tapaaavat taustatukivapaaehtoiset. Aikana jolloin palautekysely luotiin, käytettiin hankkeessa taustatukivapaaehtoisista nimikettä mentori.

SOVE – koulutuspalautekysely toteutettiin kaikille 28.9. koulutuksen osallistujalle, eli kahdeksalle Koivikkokujan toimintakeskuksen lievästi kehitysvammaiselle asiakkaalle. Koulutuksen osallistujat täyttivät palautekyselyt koulutuksen loppuosassa. Koska osa osallistujista oli lukutaidottomia, autoivat paikalla olevat ohjaajat ja taustatukivapaaehtoiset tarvittaessa kysymysten lukemisessa, sekä selventämisessä. Tilaisuuden päätyttyä, keräsin lomakkeet, kokosin ja kirjasin niistä saadut aineistot itselleni

ylös analysointia varten. Näistä saatuja tuloksia ja niiden analysointia tarkastelen opinnäytetyön luvussa Tulokset ja niiden analysointi.

Yhteistyötahojen palautekyselyt (liite 4) osoitin Koivikkokujan toimintakeskuksen kahdelle ohjaajalle. Näiden kyselyiden tarkoituksena oli selvittää miten he kokivat asiakkaidensa vastaanottavan 28.9. järjestetyn SOVE – pilotti-koulutuksen ja kuulla heidän asiantuntevan näkemyksensä koulutuksen sisällöstä ja rakenteesta. Tavoitteena oli näiden kyselyiden kautta selvittää nousisiko alan ammattilaisilta, joilla on kokemusta kehitysvammaisen ihmisen kanssa työskentelystä suoria kehittämisideoita SOVE-koulutukselle. Yhteistyötahoille tarkoitettu palautekysely on opinnäytetyössäni laadullinen ja kehittämistyötä tukeva menetelmä, sillä kysely oli osoitettu ainoastaan kahdelle alan asiantuntijalle. Näiden lisäksi yhteistyötahojen palautekyselyssä kysyttiin myös millaisena he kokivat Taustatukivapaaehtoisten koulutuksen, vapaaehtoisten ensimmäisen vapaaehtoiskäynnin sujuvuuden sekä yleisen yhteistyön toimivuuden. Vein molemmille ohjaajille palautekyselyt paperiversioina heidän työpaikalleen.

5 TULOKSET JA NIIDEN ANALYSOINTI

Lähtökohtani kehittämistyön menetelmissä oli saada aineistoa, josta selviäisi millä tavalla kehitysvammaiselle ihmiselle saadaan parhaiten siirrettyä tietoa vapaaehtoistoiminnasta Lounais-Suomen Avustajakeskuksessa. Menetelmistä saatu aineisto oli hyvin monipuolista, mutta silti toisiaan tukevaa. Erityisesti pilottikoulutuksen palautekyselyt tukivat benchmarkkauksesta hyviksi havaittuja koulutuksen rakenteeseen liittyviä malleja.

Osa kehittämistyön menetelmien aineiston tuloksista vaikuttivat merkittävistä opinnäytetyön tuotoksen syntymiseen, kun taas osa aineistosta enemmänkin tukivat tuotoksen luomisprosessia. Tässä luvussa analysoin kehittämistyön menetelmien tuloksia teemakohtaisesti. Kuvaan aluksi minkä menetelmän kautta mikäkin tulos on ilmennyt. Tämän jälkeen pohdin millainen merkitys tuloksilla on kehittämistyöni lopputuloksen syntymiseen.

5.1 Vapaaehtoisten perehdyttämisen ja kouluttamisen merkitys vapaaehtoistoiminnan toteuttamisessa

Luvussa kolme käsittelin miten Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuksien julistus, perustuslaki ja vammaispalvelulait turvaavat vammaisen ihmisen oikeudet ihmisarvoiseen elämään ja omaehtoiseen vapaa-ajan toteuttamiseen. Näiden oikeuksien periaatteet ovat perusta tuetulle vapaaehtoistoiminnalle. Tuettu vapaaehtoistoiminta on vapaaehtoistyön muoto joka tarjoaa toimintarajoitteiselle henkilölle mahdollisuuden osallistua kansalaistoimintaan. Kuu-Katjaana Salonen painotti haastattelussaan, että kansalaistoimintaa tarjoavana ja vammaisjärjestön alaisuudessa toimivana organisaationa Lounais-Suomen Avustajakeskus haluaa järjestää matalan kynnyksen toimintaa ja vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksia kaikille yhteiskunnan jäsenille. Salosen mukaan ajatus Tuettu vapaaehtoistoiminta hankkeen käynnistämistä perustui aikanaan Avustajakeskuksen tarpeeseen tarjota esimerkiksi puhevammaisille ihmisille tukea vapaaehtoistyöhön. (Salonen 2018.)

Yhtenä opinnäytetyöni tutkimuskysymyksenä oli selvittää millaisia tietoja ja taitoja kehitysvammaisen ihminen tarvitsee vapaaehtoistyön tekemiseen Lounais-Suomen Avustajakeskuksessa. Kuten opinnäytetyön luvussa kaksi kuvasin, Tuettu vapaaehtoistoiminta 2017–2019 –hankeen ja sen toiminnan perustana on tarjota muun muassa kehitysvammaiselle ihmiselle samat edellytykset vapaaehtoistoimintaan, kuin Avustajakeskuksen ei-vammaiselle vapaaehtoisillekin. Tämä koskee myös Avustajakeskuksen vapaaehtoisilleen järjestämiä koulutuksia. Tästä syystä keskustelimme Kuu-Katjaana Salosen kanssa haastattelussa mitä tietoja ja taitoja vapaaehtoinen tarvitsee toimiakseen vapaaehtoisena avustajana Avustajakeskuksessa (liite 2). Samassa kävimme keskustelua siitä mitä valmiuksia Avustajakeskuksen järjestämät koulutukset antavat vapaaehtoistyöhön sekä miten tärkeänä Avustajakeskus kokee nämä koulutukset vapaaehtoiselle.

Salonen kertoi edellä mainituissa keskusteluissa, että Avustajakeskus ei velvoita vapaaehtoisia osallistumaan heidän peruskurssilleen, eli vammaisavustajakurssille. Se on tarkoitettu Avustajakeskuksen rekisterissä oleville palkallisille ja vapaaehtoisille avustajille, mutta sen painotus on vahvasti vapaaehtoistyön näkökulmassa. Kyseisessä koulutuksessa käydään läpi muun muassa ja erilaisten vammaisryhmien edustajien kohtaamista, vapaaehtoistoiminnan lainalaisuuksia sekä avustamiseen liittyviä perusasioita. Vammaisavustajakurssi antaa valmiuksia avustajatoimintaan ja vapaaehtoistyön tekemiseen Avustajakeskuksessa. Salonen näkee koulutukseen pakottamisen tarpeettomana, sillä osalla Avustajakeskuksen avustajista on taustalla hoitoalan ammatillinen koulutus tai alan kokemusta, jotka antavat samoja valmiuksia kuin vammaisavustajakurssit. Salonen kokee vammaisavustajakurssin käymisen kuitenkin hyvin suositeltavana, sillä se antaa henkilölle mahdollisuuden pohtia omia motiivejaan vapaaehtoistyölle sekä ajattelumalleja ihmisten kohtaamiselle asiakastyössä. Läsnäolo ja ihmisen arvokkaan kohtaaminen ovat tärkeimpiä taitoja joita Salosen mukaan vapaaehtoiset tarvitsevat Avustajakeskuksen vapaaehtoistoiminnan toteuttamisessa. (Salonen 2018.)

Nämä Kuu-Katjaana Salosen haastattelusta nousseet näkemykset vapaaehtoisten kouluttamisen merkityksestä loivat kehittämistyölleni vahvan perustan. Ne perustelevat vapaaehtoisille järjestettävän koulutuksen tarpeellisuutta. Siksi myös Tuettu va-

vapaaehtoistoiminta –hankkeen kautta vapaaehtoistyöhön osallistuville henkilöille on perusteltua toteuttaa vapaaehtoistyön perehdytys. Haastattelun tuloksena sain tarvittavat tiedot kehitysvammaisille suunnatun soveltavan vapaaehtoistoiminnan koulutuksen sisällöllisistä vaatimuksista. Mikä tärkeintä, tämä kehittämistyön menetelmä antoi vastaukset tutkimuskysymykseeni koskien vapaaehtoisilta vaadittavista tiedoista ja taidoista Avustajakeskuksen vapaaehtoistyön tekemiseen.

5.2 Koulutusmateriaalin selkeys ja selkokieelisyy

Benchmarkattuani Kehitysvamma 57 ry:n Vekkarin -toimintaa, havaitsin monia mielenkiintoisia ja kohderyhmälle perusteltuja ratkaisuja kehitysvammaisille suunnatuissa koulutuksissa. Vekkarin vapaaehtoistoiminnassa kehitysvammaiset ihmiset toimivat vapaaehtoisina erilaisissa tapahtumissa. Heidän rinnallaan vapaaehtoistoiminnassa mukana ovat ei-kehitysvammaiset taustatukihenkilöt, jotka ohjaavat ja kannustavat kehitysvammaisia vapaaehtoistoiminnassa. Tapahtumissa toteutetun vapaaehtoistoiminnan rinnalla on vertaisryhmätoimintaa, jossa kehitysvammaiset toimivat vapaaehtoisesti ryhmien vertaisvetäjinä. (Kehitysvamma 57 2018b.) Näin ollen vekkari-toiminnan vapaaehtoistoiminta perustuu pääosin vertaisryhmien vetämiseen ja tapahtuma -vapaaehtoistyöhön. Tuettu vapaaehtoistoiminta –hankkeen koordinaattorin ominaisuudessa voin todeta, että hankkeessa käytetty taustatukivapaaehtoisten nimike on myös benchmarkattu Vekkarin-toiminnasta.

Mikäli kehitysvammainen ihminen haluaa tehdä vapaaehtoistyötä Kehitysvamma 57 ry:n kautta, suorittaa hän vertaisryhmän vetäjän koulutuksen. Tämän koulutuksen materiaalin benchmarkkaus antoi eniten aineistoa opinnäytetyön tuotoksen tuottamiseen. Koulutus on pituudeltaan noin 20 tuntia ja se on jaoteltu kahden kuukauden sisällä toteutuvaksi. Koulutuksen sisältö keskittyy vertaisryhmän ohjaamiseen. Se on suunnattu kehitysvammaisille ihmisille, joten koulutusmateriaalin ulkoasu, tekstin lauserakenteet ja asiakokonaisuuksien äärimmäisen johdonmukainen jäsentely perustuivat täysin selkokieleen. (Kehitysvammatuki 57 ry 2018b; Kehitysvammatuki 57 ry:n vertaistoiminnan materiaalipankki.)

Vierailtuani 15.3.2017 Kehitysvammatuki 57 ry:n tiloissa sain mahdollisuuden keskustella Vekkarin –toiminnan koordinaattori Satu Timperin kanssa. Hän kuvasi heidän yhdistyksen järjestämän tuetun vapaaehtoistoiminnan keskittyvän pääsääntöisesti tapahtuman järjestämiseen ja siellä toteutettuun asiakaspalvelullisiin tehtäviin. Toiminta poikkeaa Lounais-Suomen Avustajakeskuksen Tuettu vapaaehtoistoiminta –hankkeen toiminnasta merkittävästi, sillä hankkeen vapaaehtoistoiminta perustuu asiakkaiden välittömään avustamiseen. Näiden kahden vapaaehtoistoiminnan perehdytyksessä painotetaan eri asioita. Tästä syystä Vekkarin vapaaehtoistoimintaan tähtäävän koulutuksen sisältöön liittyvä benchmarkkaus ei ollut osana edistämässä opinnäytetyöni kehittämistyötä.

Kuten aiemmin tässä luvussa kuvasin, Vekkarin vertaisryhmän vetäjän koulutus kestää useamman tunnin ja koostuu useammasta eri koulutustilaisuudesta. Perehdyttävää asiaa on paljon, joten kouluttajat ovat tehneet hyvän ratkaisun pilkkoessaan asiakokonaisuudet eri koulutuskerroiksi. Kyseinen asiakokonaisuuksien jaottelu oli yksi kehittämistyölleni merkittävä benchmarkkauksen tulos. Otin saman mallin käyttöön myös lopullisen kehitysvammaisille suunnatun SOVE-koulutuskokonaisuuden suunnittelussa ja tuottamisessa. Tämän tuloksena Tuettu vapaaehtoistoiminta –hankkeen SOVE-koulutus koostuu useammasta koulutuskerrasta. Tein sitä havainnollistavan aikajanakaavion, joka on nähtävissä opinnäytetyön loppuosassa olevissa liitteissä (Liite 6).

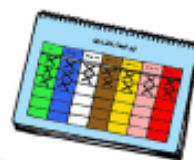
Tutuessani vertaisryhmän vetäjän koulutusmateriaaliin, tein monia havaintoja miten erinomaisesti siinä on käytetty kohderyhmälähtöistä selkokieltä ja kuvakommunikatiota. Pääasiallisena koulutusmateriaalina vertaisryhmän vetäjän koulutuksessa ovat jokaisen koulutuskerran Power Point –diat. Opinnäytetyön seuraavalla sivulla on vertaisryhmän vetäjä koulutuksen ensimmäisen koulutuskerran materiaaleista poimittu Power Point –dia (Kuva 2), jossa käsitellään mitä asioita tulevilla koulutuskerroilla käydään läpi. (Kehitysvammatuki 57 ry:n vertaistoiminnan materiaali 2018.)

Tietoperustassa määrittelin kehitysvammaisuuteen liittyvän ymmärtämisen ja uusien asioiden oppimisen vaikeutta, jotka rajaavat osan ihmisen toimintakyvystä. Samassa opinnäytetyön luvussa määrittelin miten selkokieli on tarkoitettu henkilöille, joilla on haasteita yleiskielen ymmärtämisessä. Tämän tietoperustan sekä Vekkarin vertais-

ryhmän vetäjien koulutuksen benchmarkkauksesta pohjalta tein kehitysvammaisille vapaaehtoisille suunnatun soveltavan vapaaehtoistoiminnan koulutusmateriaalin selkokieliseksi. Selkokielisen tekstin lisäksi kehitysvammaisille suunnatun SOVE-koulutuksen materiaalissa on käytetty paljon koulutuksen teoriaa ja tietopohjaa selventäviä kuvia, aivan kuten vertaisryhmän vetäjien koulutuksen materiaaleissa. Opinnäytetyön tuotosta käsittelevässä luvussa kuusi kuvaan tarkemmin koulutusmateriaalin ulkoasua ja sisältöä.

Koko koulutuksen ohjelma

- Tutustuminen ja perustiedot sekä koulutussopimus Ma. 31.3.
- Kokemusasiantuntija ja ryhmät Ma 7.4.
- Ryhmätilanteiden harjoittelu ja vuorovaikutus Ma 14.4.
- Jatkuu Ke 16.4.
- Itsensä virittäminen ennen ryhmätilannetta ja sanaton viestintä Ti. 22.4.
- Oman ryhmän suunnittelu sekä työkalut toimintaan 28.4.
- Tulevaisuustyöskentely, vahvuudet ja jännitteet Ti 6.5.
- Arviointi ja tuen tarpeen määrittelyt Ma 12.5.
- päätösjuhlat 17.5. RAVINTOLAPÄIVÄNÄ **Ystävätuvalla!**

Kuva 2, Vertaisryhmien vetäjien koulutusmateriaalit. Tutustuminen ja perustiedot. (Kehitysvammatuki 57 ry:n vertaistoiminnan materiaalit).

28.9.2017 järjestetyn pilotti-koulutuksen palautekyselyn tulokset tukivat muista kehittämistyön menetelmistä saatuja tuloksia koulutusmateriaalin yksinkertaisuuden, kuvien käyttämisen ja konkreettisten esimerkkien hyödyntämisen merkityksestä. Opinnäytetyön Kehittämistyön menetelmät luvussa kuvaan kyseisin SOVE-koulutuspalautekyselyn rakennetta ja sen luomisprosessia. Kyselylomakkeen (Liite 3) mielipidekysymysten arviointiasteikko perustui arvosanoihin 1-4, jossa numero yksi kuvastaa vastaajan olevan vähiten samaa mieltä väittämän kanssa ja numero 4 päinvastoin. Ymmärrettävyyden ja selkokielisyyden lisäämiseksi korvasin

numeroaalisen asteikon hymynaamoilla. Hymynaamat ovat sijoitettu lomakkeessa horisontaalisesti, jossa vasemman puoleisin hymynaama vastaa arvoasteikolla arvosanaa 1 ja oikean puoleisin hymynaama arvosanaa 4. Hymynaamojen yläpuolella on lisäksi sanalliset arvot kuvaamaan kutakin arvosanaa (ks.Liite 3). Analysoin ja tulkitin palautekyselyistä saatuja tuloksia 1-4 arviointiasteikon perusteella. Kuvaan tässä opinnäytetyössä palautekyselyiden tuloksia käyttäen sanallisten arvioiden tuloksia.

Palautekyselyyn vastanneista 50% eli neljä kahdeksasta koki 28.9. pilottikoulutuksen sisällön hyvänä (arvosana 3) ja 50% koki sen todella hyvänä. Tämä osoittaa sen, että koulutuksessa käydyt asiat ja teoriat koettiin tärkeinä. 62,5% vastaajista piti hyvänä koulutuksessa käytävien asioiden esittelyä ja koulutuksen avausta. 25% koki edellä mainitut asiat todella hyvinä (arvosana 4). Kysyttäessä koulutuksessa läpikäytyjen asioiden ymmärrettävyyttä ja selkeää ilmaisua, 50% vastaajista koki koulutuksen rakenteen, ulkoasun ja selkokielisen tekstin hyvin (arvosana 3) ymmärrettävänä. Puolet vastaajista kokivat ymmärrettävyyden todella hyvänä (arvosana 4).

Nämä palautekyselyiden tulokset osoittavat, että selkokielen ja yksinkertaisten lauserakenteiden käyttö edistävät kehtiysvammaisen ihmisen asioiden ymmärtämistä ja sisäistämistä. Vaikka vastaajat kokivat ymmärtäneensä koulutuksen sisällön, opinnäytetyön tekijänä koen, että 28.9. koulutuksen käytännön harjoitukset ja toiminnalliset osuudet edesauttoivat asioiden käsittämistä. Nämä SOVE-koulutus palautekyselyn tulokset edistivät opinnäytetyön kehittämistyötä lisäämällä luotettavuutta selkokielen käyttämisen merkitystä kehitysvammaisen ihmisen perehdyttämisessä.

5.3 Käytännönläheisyys ja toiminnallisuus tärkeässä roolissa kehitysvammaisen perehdyttämisessä

Yhteistyötahoille toteutettuun palautekyselyyn (Liite 4) vastasi harmikseni ainoastaan toinen Koivikkokujan toimintakeskuksen ohjaajista. Menetelmän tarkoituksena ei ollut tuottaa määrällistä aineistoa tukemaan kehittämistyössä päädyttyjen ratkaisujen pe-

rusteluksi, toisin kuin 28.9. pilottikoulutuksen palautekyselyiden tuloksissa. Toiveenani oli kuitenkin saada kahden eri ohjaajan näkemyksiä hankkeen koulutuksen kehittämiseksi. Tästä minusta riippumattomasta tekijästä johtuen hyödynsin toisen yhteistyötahoille tarkoitetun palautekyselyn vastauksia kehitysvammaisille tarkoitetun SOVE-koulutusmateriaalin luomisessa.

Yhteistyötahojen palautekyselylomakkeen mielipiteitä selvittävä arviointiasteikko mukaillee Lounais-Suomen Avustajakeskuksen lisäkoulutusten palautelomakkeessa (Liite 5) olevaa arviointiasteikkoa. Palautelomakkeen mielipidekysymyksissä pyrittiin selvittämään miten yhteistyöntahon edustaja on kokenut hankkeessa toteutetut pilottikoulutukset sekä yhteistyön onnistumisesta yleisesti. En käsittele niistä saatua aineistoa tässä opinnäytetyössä, koska tuloksista ei saatu tarpeeksi määrällistä dataa, eikä tieto ole relevanttia työni kehittämistyön tuotoksen kannalta.

Kyselylomakkeen jokaisen asiakokonaisuutta käsittelevien mielipidekysymysten lopussa oli avoin vastausfoorumi, jossa pyydettiin vastaajaa kirjoittamaan aiheeseen liittyviä kehittämis ehdotuksia. Toinen Koivikkokujan toimintakeskuksen ohjaajista antoi palautteessaan suoria ja konkreettisia ehdotuksia koulutuksen parantamiseksi. Hän kirjoitti kehittämis ehdotuksensa seuraavaksi mainitulla tavalla.

”Koulutuksen rakenne olisi voinut olla selkokieleisempi ja vieläkin konkreettisempi.”

”Hyvä kysyä asiakkaiden mielipiteitä/ osallistaa → puhe saattaa mennä osalta ohi.”

”Olin toivonut vielä enemmän vastavuoroista keskustelua ja pohtimista.”

”Puhe hyvä olla selkeää ja konkreettista → kielikuvat asiakaskunnalle haastavia.”

(Jonna Kinnunen 12.10.2017.)

Näiden konkreettisten ja selkeiden kehittämisideoiden pohjalta muokkasin Mynämäellä 29.8.2017 toteutetun kehitysvammaisille suunnatun vapaaehtoistoiminnan pilottikoulutuksen materiaalia. Pyrin huomioimaan kaikki Jonna Kinnusen antamat kommentit ja rakentaa ymmärrettävämmän ja selkokieleisemmän koulutusmateriaalin. Tämän kehittämistyön lopputulos näkyy lopullisessa kehitysvammaisille kohdennetussa soveltavan vapaaehtoistoiminnan koulutusmateriaalissa. Kyseinen materiaali on esiteltynä opinnäytetyön kuudennessa luvussa.

6 KEHITYSVAMMAISILLE SUUNNATTU KOULUTUSKOKONAISUUS

Kehittämistyön menetelmien ja niistä saatujen tuloksien pohjalta kykenin luomaan opinnäytetyöni tuotoksena Tuettu vapaaehtoistoiminta – hankkeeseen osallistuville kehitysvammaisille vapaaehtoisille koulutuskokonaisuuden. Koulutuskokonaisuus koostuu tärkeimpänä koulutusmateriaalina käytettävästä Power Point –diaesityksestä sekä työntekijöille tarkoitetuista toimintaohjeista koskien koulutuksen toteutumiseen vaadittavia toimenpiteitä, aikataulutusta ja käytännön järjestelyitä.

Kehitysvammaisille suunnatun soveltavan vapaaehtoistoiminnan koulutusmateriaalin Power Point -diaesitys koostuu 17 diasta. Esitys toimii koulutuksen runkona niin, että koulutuksen asiakokonaisuudet käsitellään samassa järjestyksessä kuin ne esiintyvät diasarjassa. Siitä näkyy, että koulutuksella on selkeä aloitus ja lopetus, jotka toteutuvat toiminnallisten menetelmien avulla. Koulutuksessa käsitellään auttamisen etiikkaa, avustamisen teoriaa ja käytäntöä, vapaaehtoistoiminnan periaatteita ja lainalaisuuksia, pyörätuolin mekaniikkaa ja sen käytön harjoittelua sekä mitä tuettu vapaaehtoistoiminta tarkoittaa käytännössä sen toteuttajien näkökulmasta. Koulutusmateriaalin teksti ja ulkoasu ovat selkokielellä. Ymmärtämisen helpottamiseksi asioiden kerronnassa on käytetty paljon havainnollistavia kuvia. Suurin osa kuvista on poimittu Papunet verkkopalvelun kuvapankista. Selkokielen ja kuvien lisäksi koulutuksesta helposti ymmärrettävää tekevät monet koulutuksen osallistujia osallistavat ryhmätehtävät. Seuraavalla sivulla on esitetty kuva (Kuva 2) koulutuksen Power Point –diaesityksen kokonaisuudesta.

Opinnäytetyön tuotoksen toinen osa on soveltavan vapaaehtoistoiminnan koulutuksen toimintaohjeet Avustajakeskuksen työntekijöille. Toimintaohjeet syntyivät tilaajan tarpeesta havainnollistaa muille työntekijöille SOVE-koulutuksen toteutumiseen vaadittavat toimenpiteet. Se koostuu kahdesta erillisestä ohjeen osasta (Liitteet 5 & 6). Yhdessä osassa (Liite 5) on esitettyinä ne toimenpiteet ja vaiheet, jotka työntekijän on käytävä läpi ennen kuin SOVE-koulutusta voidaan järjestää. Toisessa osassa (Liite 6) kuvataan ne koulutuksen käytännön järjestelyt jotka työntekijän tulee toteuttaa ennen SOVE-koulutusta. Molemmat toimintaohjeet löytyvät tämän opinnäytetyön lopuosasta liitetiedostoina.

Kuva 3. Kehitysvammaisille suunnatun soveltavan vapaaehtoistoiminnan koulutuksen Power Point –diaesityksestä. (Kuva on opinnäytetyöntekijän oma).

7 LOPUKSI

Opinnäytetyön kehittämistyön tuloksena syntyi kehitysvammaisille suunnattu soveltavan vapaaehtoistoiminnan koulutuskokonaisuus. Näin ollen opinnäytetyön tuotos ja kehittämistyö vastasivat kokonaisuudessaan tilaajan eli Lounais-Suomen Avustajakeskuksen Tuettu vapaaehtoistoiminta –hankkeen tarvetta kehittää tuetun vapaaehtoistoiminnan mallin mukainen koulutusmateriaali. Kyseisen hankkeen projektikoordinaattorina voin tilaajan näkökulmasta todeta, että koulutuskokonaisuus otetaan mahdollisimman pian hankkeessa käyttöön. Opinnäytetyö on tilaajalle tärkeä työväline tulevaisuudessa.

Kehittämistyö tässä opinnäytetyössä oli monimuotoinen prosessi, sillä siihen käytetty aineisto kerättiin hyvin erilaisten kehittämistyön menetelmien avulla. Tämä kuitenkin lisäsi lopputuloksen laadullisuutta ja läpinäkyvyyttä erityisesti siitä syystä, että kohderyhmät joille menetelmät toteutettiin, edustivat hankkeen eri tahoja. Aineistoa kerättiin tuettua vapaaehtoistoimintaa organisoivalta taholta Lounais-Suomen Avustajakeskuskelta, vapaaehtoistoimintaa toteuttavalta taholta Koivikkokujan toimintakeskuksen kehitysvammaisilta asiakkailta sekä vapaaehtoistoiminnan toteuttamisessa mukana olevalta yhteistyötaholta Koivikkokujan toimintakeskuksen ohjaajilta. Kehitysvammatuki 57 ry:n Vekkari-toiminnan benchmarkkauksen tuloksena kykenin luomaan selkokielisen ja kohderyhmälle soveltuvan koulutusmateriaalin sekä koulutuskokonaisuuden.

Kehittämishankkeiden tärkeimpänä tehtävänä on luoda uusia tai kehittää olemassa olevia työtapoja ja toimintamalleja. Hankkeissa on tarkoitus toteuttaa muutos tai luomisprosessi kokeilujen avulla. (Nyholm & Saarelainen 2007, 15.) Tämä periaate näkyy kokonaisvaltaisesti myös Tuettu vapaaehtoistoiminta –hankkeessa. Siinä kehitetään ja luodaan jatkuvasti uusia toimintatapoja sekä työvälineitä niiden toteuttamiseksi. Opinnäytetyönä sain mahdollisuuden kehittää kehitysvammaisille suunnatun vapaaehtoistoiminnan koulutuskokonaisuuden, ja samalla edistää tulevaisuudessa tuetun vapaaehtoistoiminnan koulutusprosessia Lounais-Suomen Avustajakeskuksessa. Tätä kehittämistyötä tullaan jatkamaan eri kohderyhmien parissa. Seuraava askel hankkeessa on kehittää maahan muuttaneille henkilöille koulutusmateriaali.

LÄHTEET

Amnesty international 2018. Viitattu 30.4.2018.

<https://www.amnesty.fi/tyomme/ihmisoikeudet/ihmisoikeuksien-julistus/>

Ansio, Liisa 2017. Tuettu vapaaehtoistoiminta organisaation haasteena. Teoksessa Rajala, Antti (toim.) & Nieminen, Pinja (toim.) Tuettu vapaaehtoistoiminta – avain osallistumiseen. Kansalaisareenan julkaisuja 3/2017. Kansalaisareena ry, 6-9.

Avustajakeskus 2018. Toiminnan raportti vuodelta 2016. Viitattu 13.4.2018.

<http://www.avustajakeskus.fi/media/2017/04/AVUSTAJAKESKUS-2016.pdf>

Avustajakeskus 2018. Toiminnan raportti vuodelta 2017. Viitattu 13.4.2018.

<http://www.avustajakeskus.fi/media/2018/04/Avustajakeskus-2017.pdf>

Avustajakeskus 2018a. Avustajakeskuksen esittely. Viitattu 13.4.2018.

<http://www.avustajakeskus.fi/avustajakeskuksen-esittely>

Avustajakeskus 2018b. Rahoittajat. Viitattu 13.4.2018.

<http://www.avustajakeskus.fi/rahoittajat>

Avustajakeskus 2018c. Haen avustajaa. Viitattu 13.4.2018.

<http://www.avustajakeskus.fi/haen-avustajaa>

Avustajakeskus 2018d. Tuettu vapaaehtoistoiminta 2017-2019 –hanke. Viitattu

13.4.2018. <http://www.avustajakeskus.fi/tuettu-vapaaehtoistoiminta-hanke-2017-2019>

Eskola, Antti & Kurki, Leena (toim.) 2001. Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Eduskunnan oikeusasiamies 2018. Viitattu 30.4.2018.

<https://www.oikeusasiamies.fi/fi/perusoikeudet>

Finlex 2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380#P8>

Groundwork 2018. Viitattu 14.4.2018

<https://www.groundwork.org.uk/Sites/targetwellbeing/pages/supported-volunteering-tw>

Herttuainen, Tiina 2015. Kokemuksia vertais- ja vapaaehtoistoiminnasta – Kun toiminnan toteuttaja on kehitysvammainen. Vantaa: Multiprint Oy.

Invalidiliitto ry 2018. Viitattu 5.5.2018. <https://www.invalidiliitto.fi/>

Kansalaisareena 2018. Viitattu 15.4.2018.

<http://www.kansalaisareena.fi/osallistu/vapaaehtoistoiminta/>

Kaunismaa, Pekka & Rajalin, Minna 2015. Järjestöt eMessissä – Koulutusopas verkko-pohjaisen vertaismentoroinnin toteuttamisessa. Helsinki: Humanistisen ammattikorkeakoulu julkaisuja 3. Verkkojulkaisu.

Kehitysvammaliitto ry 2018. <http://www.kehitysvammaliitto.fi/kehitysvammaisuus/> Viitattu 15.4.2018.

Kehitysvammatuki 57 ry 2018a. Yhdistys. Viitattu 14.4.2018

<http://www.kvtuki57.fi/yhdistys>

- Kehitysvammatuki 57 ry 2018b. Vekkarin tuettu vapaaehtoistoiminta. Viitattu 14.4.2018. <http://www.kvtuki57.fi/toiminta/tuettu-vapaaehtoistoiminta>.
- Kehitysvammatuki 57 ry 2018. Vertaistoiminnan materiaalipankki. Viitattu 4.5.2018. <https://www.kvtuki57.fi/yhdistys/julkaisut/vertaistoiminnan-materiaalipankki>
- Kehitysvammatuki 57 ry 2018. Kuva 2. Vertaisryhmien vetäjien koulutusmateriaalit. Tutustuminen ja perustiedot. Viitattu 4.5.2018. <https://www.kvtuki57.fi/yhdistys/julkaisut/vertaistoiminnan-materiaalipankki>
- Kela 2018. Viitattu 30.4.2018. <http://www.kela.fi/sosiaalisetoikeudet>
- Kotimaisten kielten keskus 2018. Viitattu 6.5.2018. https://www.kotus.fi/kielitieto/kielenhuolto_kielitoimistossa/yleiskieli
- Kumpuvuori, Jukka 2009. Perusoikeuksien rajoittamisesta kehitysvammapalvelujen toteutumisessa. Vaasa: Arkmedia.
- Könkkölä, Kalle 1997. Yhteiskunta kaikille – kuvaraportti vammaisista. Pisara ja Kynys ry.
- Könkkölä, Kalle 2003. Tunne oikeutesi, pidä puolesi, auta muita – Vammaisten ihmisten ihmisoikeusopas. Valtakunnallinen vammaisneuvosto. VANE-julkaisuja 1
- Laimio, Anne & Välimäki, Sari 2011. Vapaaehtoistoiminta KEHITTY. Kustantajana Keski-Suomen Sosiaaliturvayhdistys. Jyväskylä: Kopijyvä Oy
- Laimio, Anne 2017. Vapaaehtoistoiminta on kansalaisoikeus. Teoksessa Rajala, Antti (toim.) & Nieminen, Pinja (toim.) Tuettu vapaaehtoistoiminta – avain osallistumiseen. Kansalaisareenan julkaisuja 3/2017. Kansalaisareena ry, 4-5.
- Lehtinen, Sini-Tuulia 1997. Vapaaehtoistyö – Kasvava voimavara? Näkökulmia ammattityöhön. Kansalaisareena ry. Tampere: Mainosmakasiini.
- Lehtiö, Ritva 2014. Avustajakeskus 20 vuotta. Turun seudun lihastautiyhdistys ry/Avustajakeskus. Turku: Kirjapaino Finepress Oy.
- Lounais-Suomen Lihastautiyhdistys ry. Viitattu 5.3.2018. <https://www.lslly.fi/yhdistys2/>.
- Management Mentors 2018. Viitattu 6.5.2018. <https://www.management-mentors.com/resources/corporate-mentoring-programs-resources-faqs>
- Mäkinen, Anna & Salonen, Kuu-Katjaana 2018. Tuettu vapaaehtoistoiminta 2017-2019 –hankeen tiedote yhteistyötahoille. Liite 1.
- Nyholm, Sari & Saarelainen, Jouni 2007. Yhdistyksen projektiopas. Suomen Mielen-terveysseura. Painopaikka: Painotalo Auranen Oy.
- Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo & (toim.) Koskua, Leena 2015. Kehittämistyön menetelmät – Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanna Pro Oy
- Papunet 2018. Viitattu 6.5.2018. <https://papunet.net/yksikko/papunet-yksikk%C3%B6>
- Rajala, Antti (toim.) & Nieminen, Pinja (toim.) 2017. Tuettu vapaaehtoistoiminta – avain osallistumiseen. Kansalaisareenan julkaisuja 3/2017. Kansalaisareena ry. Verkkojulkaisu.

- Remes, Mika 2011. Miten natsit loivat helvetin. Tiede-lehden julkaisuja 6/2011. Viitattu 1.5.2018. https://www.tiede.fi/artikkeli/jutut/artikkelit/holokausti_miten_natsit_loivat_helvetin
- Rissanen, Pirjo & Mäkinen, Anna 2017. Ennakkoluulot tuettua vapaaehtoistoimintaa kohtaan. Teoksessa Rajala, Antti (toim.) & Nieminen, Pinja (toim.) Tuettu vapaaehtoistoiminta – avain osallistumiseen. Kansalaisareenan julkaisuja 3/2017. Kansalaisareena ry, 9-13.
- Räty, Tapio 2010. Vammaispalvelut – Vammaispalvelujen soveltamiskäytäntö. Vaasa: Arkmedia Oy
- Salonen, Kuu-Katjaana 2017. Lounais-Suomen Avustajakeskus tuetun vapaaehtoistoiminnan edistäjänä. Teoksessa Antti (toim.) & Nieminen, Pinja (toim.) Tuettu vapaaehtoistoiminta – avain osallisuuteen. Kansalaisareenan julkaisuja 3/2017. Kansalaisareena ry, 58-61.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2018. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html .Viitattu 14.4.2018.
- Selkokeskus 2015. Määritelmä. Julkaistu 12.10.2015. Viitattu 6.5.2018. <http://selkokeskus.fi/selkokieli/maaritelma/>
- Selkokeskus 2015. Kuva 1. Julkaistu 12.10.2015. Viitattu 6.5.2018. <http://selkokeskus.fi/selkokieli/maaritelma/>
- Suomen Mentorit ry 2018. Mikä Suomen Mentorit? Viitattu 15.4.2018. <https://suomenmentorit.fi/>
- Suomen YK-liitto 2018. Viitattu 30.4.2018. <http://www.ykliitto.fi/yk70v/yk/ihmisoikeudet>
- Yhdistyneet kansakunnat 2018. Viitattu 30.4.2018. <http://www.yk.fi/node/5>
- Yhdenvertaisuus valtuutettu 2018. Viitattu 1.5.2018. <https://www.syrjinta.fi/syrjinta>

HAASTATTELUT

Salonen, Kuu-Katjaana 2018. Lounais-Suomen Avustajakeskuksen järjestösuunnittelija, 8.3.2018. Turku. Anna Mäkinen.

LIITTEET

Liite 1

AVUSTAJAKESKUS
www.avustajakeskus.fi

TUETTU VAPAAEHTOISTOIMINTA 2017–2019

Projektilla kehitetään Lounais-Suomen Avustajakeskukseen matalan kynnyksen vapaaehtoistoimintaa. Palvelu suunnataan erityisestä tuesta hyötyville henkilöille sekä ryhmille

kuten: maahanmuuttajat, pitkäaikaissairaat, lievästi kehitysvammaiset, syrjäytymisuhan alla olevat pitkäaikaistyöttömät

1. Emme keksi pyörää - kokoamme sen. Yhteistyö on avainsana.

Projekti starttaa yhteistyöllä. Aiesopimukset ovat projektirahoitusta haettaessa tehty Mynämäellä sijaitsevan Koivikkokujan toimintakeskuksen (Akselin alue) sekä Turussa sijaitsevan maahanmuuttajanaisten Daisy Ladiesin kanssa. Pilottiryhmät ryhmät starttaavat 2017 syksyllä. Projektin alkuun on myös sidottu tutkimuksellisia elementtejä, jolloin olemassa oleva tieto otetaan hyödyksi projektia suunniteltaessa. Lounais-Suomen Avustajakeskus on tilannut opinnäytetyön (valmistuu keväällä 2018) liittyen mentoreille tarkoitettuun ohjekirjaan.

2. Etsimme vastauksia väittämään ”Erityisryhmiin kuuluvia henkilöitä voi olla vaikea osallistaa kansalaistoimintaan”.

Etsimme tapoja lähestyä vapaaehtoistoinnista kiinnostuneita henkilöitä, joilla on jokin osallistumismahdollisuuksia rajoittava tekijä. Lähtökohtana projektille on heidän tarpeensa ja mahdollinen hyöty vapaaehtoistyöstä. Kansalaistoiminnan tulisi olla selaista johon kaikilla on mahdollisuus tahtoessaan ottaa osaa.

3. Korostunut vapaaehtoistyön tuki

Vapaaehtoistyössä tekijälle luodaan paikka vertaistuelle sekä lisäkoulutuksille tarpeiden mukaan. Tuki on usein passiivista jolloin tekijän tulee itse olla tietoinen tarvitsemastaan tuen laadusta. Erityisryhmille suunniteltu vapaaehtoistyön tuki on aktiivista tukea. Se suunnitellaan vastaamaan henkilöiden omia tarpeita ja tuki tuodaan lähelle hänen vapaaehtoistoimintaansa.

4. Pyrimme innovoimaan toimivan mentorointisysteemin

Mentorit toimivat osaltaan vertaisina ja osaltaan tukihenkilöinä. He eivät ole ohjaajia, henkilökohtaisia avustajia tai toimintaterapeutteja. Siksi kutsumme näitä henkilöitä Lounais-Suomen Avustajakeskuksen *taustatukivapaaehtoisiksi*. Heidän toiminnassaan painotetaan ”tehdään yhdessä” –periaatteeseen.

Toivomme löytävämme toimintamuodon, joka ei ole sidoksissa korvaamattomaan linkkiin eli olisi ennemmin ”taustatukivapaaehtoisten ringi” – tyyppinen. Mahdollisuuksien mukaan mentoroinnilla olisi muutama taso tarpeen mukaan. Osan kohdalla tämä tarkoittaisi siirtymistä perusohjauksen piiriin jossa vapaaehtoinen on itse aktiivinen tukea tarvitessaan (mm. maahanmuuttajat).

Taustatukivapaaehtois -koulutuksissa käytetään mahdollisuuksien mukaan kokemuskouluttajia sekä asiantuntijoita osuudessa jossa käsitellään kunkin ryhmän tarpeita ja kohtaamista.

AVUSTAJAKESKUS
www.avustajakeskus.fi

5. Vapaaehtoisille soveltava koulutus

Olemassa olevien koulutusten rinnalle luomme malleja jotka sopivat erityisryhmille. Tulevassa koulutuksessa painopisteenä on vapaaehtoistyön tekeminen, vapaaehtoistyön rajat sekä avustamisen alkeet. Koulutukset suunnitellaan huomioon ottaen mm. selkokieliisyys ja tulevaisuudessa toteutettava vapaaehtoistyön malli.

6. Vapaaehtoistyön malli – räätälöityä vapaaehtoistyötä

Vapaaehtoistyön mallin suunnittelu lähtee siitä, että vapaaehtoinen on Avustajakeskuksen asiakas. Vapaaehtoistyötä voi tehdä hyvin monella tasolla ja monen tyyppiseen toisen auttamiseen voi ottaa osaa. Tuettu vapaaehtoistoiminta – projekti pyrkii luomaan uusia vapaaehtoistoiminnan malleja jolloin puhutaan räätälöidystä vapaaehtoistyöstä. Tulevina asiakkaina voivat toimia vaikka seniorien asumiskeskukset joihin voidaan tehdä yhteisiä ulkoilukampanjoita tai muuta aktivoimiseen suunnattua toimintaa. Rajana toimii Lounais-Suomen Avustajakeskuksen vapaaehtoistoiminnan malli jolla vapaaehtoisia voi keskukselta kysellä henkilöille joilla on yksin liikkumisen kanssa ongelmia.

7. Toiminta ei saa jäädä projektiin, alusta asti se upotetaan olemassa olevaan toimintaan siten, että sen yksikään osa-alue ei ole liian raskas toteuttaa Lounais-Suomen Avustajakeskuksen olemassa olevilla resursseilla.

Anna Mäkinen,
Projektikoordinaattori
Lounais-Suomen Lihastautiyhdistys ry/Avustajakeskus
040 7677 530
anna.makinen@avustajakeskus.fi

Lounais-Suomen Avustajakeskus on palvellut jo 20 vuotta avustamiseen liittyvissä asioissa Varsinais-Suomessa ja Satakunnassa. Välitämme avustajia, tukihenkilöitä ja oppaita mm. näkö-, liikunta- ja kehitysvammaisille sekä muistiongelmistä kärsiville henkilöille ikään katsomatta.

Liite 2

Yksilöhaastattelu

8.3.2018 klo. 9.45 – 10.30

Haastateltava: Kuu-Katjaana Salonen, Järjestösuunnittelija Lounais-Suomen Avustajakeskus

Haastattelija: Anna Mäkinen, Projektikoordinaattori Lounais-Suomen Avustajakeskus

- 1.) Kerrotko toimenkuvastasi ja työsuhteestasi Avustajakeskuksessa
- 2.) Toimenkuvasi oli vielä vuosi sitten Tuettu vapaaehtoistoiminta – hankkeen projekti-koordinaattorina. Mistä ajatus projektiin lähti ja miten olit vaikuttamassa sen ”syntymiseen”?
- 3.) Mitä vaikutuksia odotat hankkeen aikana tapahtuvan organisaatiossa?
- 4.) Mitä vaikutuksia odotat hankkeen päätyttyä organisaatiossa?
- 5.) Kaikki vapaaehtoiset saavat mahdollisuuden osallistua Avustajakeskuksen järjestämiin koulutuksiin ja perehdytyksiin. Ne eivät kuitenkaan ole pakollisia, vaan Avustajakeskuksessa voi toimia vapaaehtoisena avustajana ilman koulutusta tai aiempaa kokemusta. Miten tärkeänä koet vapaaehtoisten perehdytyksen? Antaako perehdytys paremmat eväät vapaaehtoistoiminnalle?
- 6.) Millaisia valmiuksia esim. vammaisavustajakurssit antavat vapaaehtoisille?
- 7.) Mitä tietoja ja taitoja vapaaehtoiset mielestäsi tarvitsevat toimiessaan Avustajakeskuksen kautta avustajina?
- 8.) Pitäisikö koulutuksen olla kaikille vapaaehtoisina toimiville pakollinen? Saako sieltä välttämättömät tiedot ja taidot?
- 9.) Onko vapaaehtoisten tai henkilökunnan tarpeesta tullut ehdotuksia kurssien kehittämiseksi tai rakenteen muuttamiselle?
- 10.) Projektin kautta tulleilla tuetuilla, eli SOVE vapaaehtoisilla on jokin erityisen tuen tarve, eli he kaipaavat toiminnalleen heidän toimintakykynsä määrittämään tukea. Onko sinulla antaa vinkkejä tai näkökulmia, miten heille saataisiin parhaiten siirrettyä nämä vapaaehtoistoiminnan tiedot ja taidot? Esim. toiminnallisuuden, tiedon pilkkomisen tai käytännön harjoitteiden kautta?
- 11.) Tulisiko SOVE vapaaehtoisten koulutus olla yhdenmukainen vammaisavustajakurssin kanssa?

Liite 3

Liite 3.1

 AVUSTAJAKESKUS
www.avustajakeskus.fi

SOVELTAVAN KOULUTUKSEN KURSSIPALAUTE 28.9 **SIVU 1**

1) Kurssin ja päivän aloitus. Oliko päivän avaus ja ohjelman kuvaus mielestäsi sopivan pituinen?

Huono	Ihan ok	Hyvä	Todella hyvä
			

2) Järjestelyt. Riittivätkö mielestäsi tilat ja huoneet kurssin toimintaan?

Huono	Ihan ok	Hyvä	Todella hyvä
			

Liite 3.2

 AVUSTAJAKESKUS
www.avustajakeskus.fi

SIVU 2

3) Kurssin sisältö ja asiat. Olivatko kurssin asiat mielestäsi hyödyllisiä?

Huono	Ihan ok	Hyvä	Todella hyvä
			

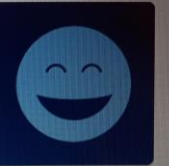
4) Ymmärrettävyys. Kerrottiinko asiat mielestäsi selkeästi ja ymmärrettävästi?

Huono	Ihan ok	Hyvä	Todella hyvä
			

Liite 3.3

SIVU 3

5) Mentoreiden tapaaminen. Oliko mielestäsi mentoreiden tapaaminen onnistunut ja mielekäs?

Huono	Ihan ok	Hyvä	Todella hyvä
			

6) Päivän tunnelma. Millainen fiilis päivästä jäi? Lähdetkö hyvillä mielin vapaaehtoiseksi?

Huono	Ihan ok	Hyvä	Todella hyvä
			

JATKUU VIELÄ TOISELLE PUOLELLE

Liite 3.4

SIVU 4

 AVUSTAJAKESKUS
www.avustajakeskus.fi

7) Onko sinulla jotain sanottavaa kouluttajalle (Annalle)?

Liite 4

Nimi:

Paikka ja päivämäärä:

PALAUTEKYSELY

Taustatukivapaaehtoisten – koulutus

ARVOTELU: HEIKKO (1) -> ERINOMAINEN (4)	1	2	3	4
Kurssijärjestelyt (toimitilojen toimivuus, tarjoilut, ajankohta yms.)				
Koulutuksen aikataulu ja pituus				
Koulutuksen rakenne ja sisältö kokonaisuudessaan				
Kouluttajan asiantuntemus				
Käytännön harjoitukset				
Osallistujien osallistaminen				
Koulutuksen 2 osainen rakenne (1. osio 24.1 ja 2. osio 15.2)				
Jatkosta tiedottaminen ja informaation jakaminen				
Yleinen tunnelma				

Muuta kommentoitavaa/kehittämideoita:

Soveltava koulutus + Vapaaehtoistoiminnan info

ARVOTELU: HEIKKO (1) -> ERINOMAINEN (4)	1	2	3	4
Tiedottaminen koulutuksen ohjelmasta ja sisällöstä (niin teille kuin asiakkaille)				
Päivän aloitus, ohjelman/kurssin läpikäyminen ja aikataulutus				
Koulutuksen rakenne ja sisältö				
Selkokielisyys ja ymmärrettävyys* (niin materiaaleissa kuin puheissa)				
Koulutuksen johdonmukaisuus				
Kouluttajien asiantuntemus				
Kouluttajien roolit päivän aikana				
Käytännön harjoitukset ja osallistaminen				
Mentorien tapaaminen				
Jatkosta tiedottaminen				
Yleinen tunnelma				

Muuta kommentoitavaa/kehittämideoita:

*Mikäli teille tulee mieleen konkreettisia ja käytännöllisiä asioita, joita esityksessä voisi parantaa, otamme niitä mielellämme vastaan.

Palautetta voi jatkaa paperin kääntöpuolelle

Ensimmäinen vapaaehtoistoiminnan keikka

ARVOTELU: HEIKKO (1) -> ERINOMAINEN (4)	1	2	3	4
Tiedottaminen				
Käytännön järjestelyt (kulkeutuminen, tarvikkeet, tilojen toimivuus yms.)				
Toiminnan sisältö ja sen ohjeistus				
Toiminnan toteuttaminen paikan päällä (ohjaajien rooli)				

Läpikäynti/ purku				
Seuraavan vapaaehtoistoiminnan keikan suunnittelu ja siitä sopiminen				
Päivän aikataulu ja johdonmukaisuus				

Muuta kommentoitavaa/kehittämideoita:

Ehdotuksia toiminnalle jatkossa ja ideoita toiminnan jalkauttamista varten:

Yhteistyö projektin aikana

ARVOTELU: HEIKKO (1) -> ERINOMAINEN (4)	1	2	3	4
Tiedottaminen ja yhteydenpito				
Viestintä ja informaation kulku				
Kehittämis ehdotuksien ja palautteen vastaanottaminen				
Yleisesti projektin etenemisestä tiedottaminen				
Monialainen yhteistyö				
Tapaamisten ja kontaktoinnin määrä				
Yhteistyön sujuminen kokonaisuudessaan				

Muuta kommentoitavaa/kehittämideoita:

Ehdotuksia jatkoa varten (esim. muita viestintäkanavia, enemmän yhteydenpitoa yms.)

Liite 5

KOULUTUSPALAUTE

KOULUTTAJA

KURSSIJÄRJESTELYT

Arvostelu heikko (1) -> erinomainen (4)	1	2	3	4
Ilmoittautumisjärjestelyt				
Järjestelyt kurssilla				
Tiedotus				
Materiaali				
Kouluttajan asiantuntemus:				

Muu palaute:

Liite 6

Ennen koulutuksia ja tilaisuuksia:

- 1) Vastaanottavan asiakkaan hankkiminen yhteistyössä muiden alueohjaajien ja Avustajakeskuksen työntekijöiden kanssa (asiakastaho voi olla esim. kunnan palvelun piiriin kuuluva ikäihmisten palveluasumisen yksikkö, tai tapahtuman/tilaisuuden järjestäjä)
- 2) Asiakastahon tapaaminen ja 1. keikan ajankohdan sopiminen
 - Kannattaa samalla sopia useampi keikka kerralla, jotta vapaaehtoistoiminnasta tulee jatkumo (jos asiakkaalla tarve toistuvaan toimintaan)
- 3) Yhteistyötahojen tapaaminen:
 - Koulutusprosessin selventäminen yhteistyötahojen yhteyshenkilöille
 - Yhteistyötahojen roolin selventäminen/siitä sopiminen (kuka huolehtii SOVE vapaaehtoisille tiedottamisesta ja heidän kanssaan yhteydenpidosta yms.)
- 4) Koulutuksien aikataulujen sopiminen

Liite 7

SOVE-koulutus

Soveltava vapaaehtoistoiminnan koulutus

Milloin	Kuka	Mitä
1kk ennen 1. keikkaa	AM	Soveltavan vapaaehtoistoiminnan koulutus: pohjana hyvin räätälöity ja yksinkertaistettu vammaisavustajakurssi
3vk ennen koulutuksen ajankohtaa	AM	Tiedote koulutuksesta vapaaehtoisille (jos ei mahdollista lähettää suoraan, niin yhteyshenkilön kautta)
1vk ennen ajankohtaa	AM	Paikan varaaminen
1vk ennen ajankohtaa	AM	Viimeinen ilmoittautuminen
1vk ennen ajankohtaa	AM	Muistutusviesti tilaisuudesta (jos ei mahdollista lähettää suoraan vapaaehtoisille, niin yhteyshenkilön kautta)
1vk ennen ajankohtaa	AM	Tarjoilut

Projektin koulutusten aikataulut

